

2222

HET LUGUBERE VOORGEVOEL

van 'Deathkit' van Susan Sontag (zie [1966.pdf](#))

naar het 'Deadpool'-fantom

Ik ga nu orakelen: Na 1966, zal het jaar 2222 of daaromtrent het volgende jaar van doorslaggevende betekenis zijn! Zoals bezongen in dat epische nummer 'In the Year 2525' uit 1968 van Zager en Evans. **Daarin wordt al de vraag gesteld of de mensheid dan nog zal bestaan.** Of ten onder gaat aan medisch en technisch vernuft. Ik kan kort zijn: ik denk dat alles uiteindelijk onmogelijk wordt en alle tekenen des tijds wijzen in die richting. De mensheid zal zich dan waarschijnlijk met behulp van de Natuur volledig te gronde hebben gericht. We zullen dan miljoenen of zelfs miljarden jaren moeten wachten alvorens er weer hoog intelligent leven op Moedertje Aarde zal opbloeien. We hebben de tijd; wel twee biljoen jaar nog te gaan voor de Big Escape! Een welhaast volledige 'kalpa'; het normale tijdsverloop voor het bereiken van de Boeddhistische Verlichting.

De Aarde wil dan nu met rust gelaten worden en verdient dat ook wel voor een aantal miljoenen jaren. De mensheid heeft haar die rust niet gegund in zijn overspannen uitleven van Eros en Thanatos, van haar Levendige Bezieling (Seele, Soul) en Dodelijke Begeestering (Geist, Spirit), zoals de Duitse filosoof Ludwig Klages dat ooit benoemde als primaire menselijke, gespleten aandrift: Het is dan wel genoeg geweest. Tegen die tijd zal er een grauwe en giftige aswolk zich volledig over het aardoppervlak uitstrekken. Dan daalt de temperatuur drastisch en treedt de Nieuwe IJstijd in. Voor de derde keer in 4,5 miljard jaar zal zelfs de evenaar met ijs worden bedekt. De in 2222 behoorlijk afgekalfde Zuidpool en het flink ontdooide Groenland zal weer met dikke wolkenladingen verse sneeuw worden opgehoogd. De waterspiegel van de oceanen zal weer zodanig gaan dalen dat uiteindelijk de bodem van de Middellandse Zee in zicht komt.

De Aarde zal in korte tijd veranderen in een 'Deathpool'! Lang voor de nu nog veronderstelde en gevreesde desastreuze opwarming van de Aarde, die vanaf nu nog zeker vijftienduizend jaar in beslag zou nemen, zal het tij alweer volkomen zijn gekeerd. En de mensheid zal het uitsterven van elke vorm van leven op haar geweten hebben.

Maar wat maakt dat uit. Het leven was maar een oprisping, een rimpel in de vlakke eeuwigheid van het bestaan van onze geliefde planeet. En de mensheid was maar een korte en

versnellende expansie van levenskracht met plumpuddingeffect. De Deathpool is verreweg de meest natuurlijke staat van de planeet, net zoals op Mars en Venus.

Maar wel zullen er in alle eeuwigheid sporen van die mensheid te bespeuren blijven. Eerst nog de ons overlevende cyborgs en robots die zichzelf nog lang behoorlijk perfect in stand zullen weten te houden. Tot zij ook gaan haperen en verroesten. Temidden van verwrongen staketsels als verlaten risiduen van een ooit hoge vorm van ontwikkeling. Net zoals nu de Pyramides van Egypte, maar dan voor een veel en veel langere eeuwigheid. En het zal er spoken. Want als er geen leven meer mogelijk is voor het reïncarneren zal het Bardo tot een Boeddhistische kalpa, worden uitgerekt.

Maar dit geldt allemaal alleen maar voor het aardoppervlak. In de oceanen blijft het een totaal ander verhaal. De diepzeeën zullen niet bevriezen, maar door de aardwarmte worden opgestookt van onderaf. We moeten daarom wel de zee bewoonbaar maken als het klimaat op het land totaal onleefbaar wordt. Dat land wordt als het ware totaal verkankert, ge-
'tsjernobyliseert'. Dit betekent dat het leven zich allengs verplaatsen zal van het landoppervlak naar de diepzee. Om daar ontzettend lang verder te duren. Niet als een 'deathpool' maar als een immense - van stilleven krioelende - poel van verduisterd voortbestaan. Een '**Deadpool**' in tegenstelling tot 'Deathpool'. Wat een rustgevend perspectief zal het zijn als het giftige universum uit het zicht verdwijnt! Onwillekeurig doemt het verhaal op van Jules Verne over de 20.000 mijl onder zee. En ook weer dat magische verhaal over de Gele Onderzeeër op weg naar Pepperland, waar de Beatlemuziek de leefomgeving kleurt tot ver onder de zeespiegel. Maar nu om voorlopig nooit meer boven water te hoeven komen. Dit is de omkering van de korte ontdekkingsreis in de ruimte waartoe Gagarin de eerste stap zette. Die reis is nooit verder gekomen dan de koude kale, naakt en levenloze maan.

de figuur Deadpool als fantasmagorum

DEADPOOL

en -POP

'Deadpool' verwijst naar een Marvel Comix; naar een superheldenstrip en een Avengers film. Daarin wordt het voorgesteld dat het magisch mogelijk is om het eeuwig leven te verwerven. De superheld Wade overwint er zijn fatale ziekte - kanker - door zijn ziel te verkopen aan een geheime organisatie. Die organisatie weet hoe het lichaam immuun en onoverwinnelijk te maken en in staat te stellen in rap tempo te regenereren. Maar wel met als gevolg dat het huidoppervlak van de superheld ernstig wordt verminkt. Zelfs zodanig dat hij het open en blote gezicht en naakte lijf niet meer durft te tonen; ook niet aan geliefden. Dan trekt hij een Spiderman-pak aan en noemt zich 'Deadpool'. En hij besluit de mensen van de organisatie uit wraak om te brengen, terwijl de wereld inmiddels op instorten staat. Hij ontmoet een medestander - superheld Colossos genaamd - die hem probeert te weerhouden. Het mag niet baten; zijn vriendin schrikt echter niet als hij de vermomming aflegt.

Mijn zoon van inmiddels acht is totaal gebiologeerd door alle superhelden. Bij uitstek Spiderman. Hij steekt zich elke dag in Spidermankleren: jas, broek, muts, t-shirt, kousen en schoenen. Inmiddels al drie jaar. Hij is autistisch in een bepaalde mate en zwakbegaafd. Allemaal als gevolg van een chromosomale afwijking. Vanwaar dan toch die overmatige superheldenpassie die zijn leven bepaald. Hij gaat er welgemoed en goedgehumtst in op. Zo ken ik hem al van meteen na zijn geboorte. En sindsdien zijn we eigenlijk onafscheidelijk. Ik ben zijn beste vriend en steun-en-toeverlaat. Maar niet zijn superheld. Dat is Spiderman.

Dit doet me dit denken aan David Bowie die zich in het begin van de zeventiger jaren in het imaginaire ruimtepak van **Ziggy Stardust** hees, nadat hij al menig theatrale uitdossing onsuccesvol had

uitgeprobeerd. Hij begeleide zich door de band **'Spiders from Mars'** en presenteerde die - opgesmukt met make up - op TV in de Britse Top-of-the-Pops in bizar androgyn en buitenaards mooie, popartkostuums beladen met seksuele transgressie. Zelf zong hij met hysterische uithalen als verdubbelingen van de melodische uithalen op de gitaar door de leadgitarist. Het deed nogal puberaal aan en de pubers in het publiek gilden het uit van hysterisch enthousiasme. (Wat later op tournee in Santa Monica in de VS stonden ze met open mond geïmponeerd te staren naar het bizarre optreden.) Maar dat gold niet voor de muziek. Met zijn meestergitarist Mick Ronson, - die zich in dat aangemeten glitterpak ongemakkelijk voelde - bracht hij spektakel op de buis met een dystopisch tintje. **'Starman'** werd hun doorbraak en monsterhit. De Jazz kende ook al zo'n figuur, belichaamd door **Sun Ra met zijn Atral Arkestra**. Maar Bowie was het begonnen om de pop en het opzweepen van een kosmisch bewustzijn bij het jonge publiek. Dat deed hij al eerder in het zijn eerste grote hit **'Space Oddity'** (Kosmische Vreemdheid of Idiotie) als popinterpretatie van de Kubrick-film **'2001-A-Space-Odyssey'**. Maar die ruimtepersoonlijkheid verdwaalde - volgens het verhaal van de songteksten - in 'outerspace' buiten een ruimteschip dat op drift raakte. Op de voorafgaande plaat **Hunky Dory** voorspelde hij nog in **'Oh You Pretty Things'** dat de jeugd van na de zestiger jaren als **'Homo Superior'** de wereld zouden overnemen door met 'aliens' een band aan te gaan. Maar met Stardust voorspelde hij in **'Rock-n-Roll Suicide'** dat Ziggy door zijn fans zou worden verzwoegen! Alles verwees naar de sinistere iconische stijl van de film Clockwork Orange. Allengs nam het imago de hele persoonlijkheid van David over en hij moest zich er enige jaren later ten koste van een fikse depressie weer aan ontworstelen om opnieuw te beginnen in volwassener en bedaardere extra-artistieke personificaties. Maar er was iets met dat buitenaardse Spider-imago waar de fans zo wild in opgingen. Want evident was dat voorgestelde leven op Mars een totale onwerkelijkheid, een eerste vorm van mediale superhelden-virtualiteit die eerder in de Amerikaanse Comics was vormgegeven en naar de buis en het filmscherm was overgesprongen waarop alles heilzaam en superkrachtdadig mogelijk leek. (Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=czdED4WiwVM>)

Nu ben ik inmiddels een bejaarde man die na een epileptische aanval in zee met een hartstilstand van 6 minuten en de nodige naweeën te kampen heeft gehad. Ik ben sindsdien flink beschadigd. Dus moet hij er wel van uitgaan dat hij me elk moment verliezen kan. Hij vraagt me vaak honderduit over die wederopstandings-ervaring. Hij was erbij aanwezig en bezweert dat hij eigenlijk als Spiderman mijn leven heeft gered. Hij is zich dus ondanks zijn mentale achterstand bewust van onheil en mogelijke dramatische wendingen.

Probeert hij met het opgaan in een mythe van de superheld het onheil af te wenden. Of te compenseren. Of misschien zelfs te decompenseren? Want mensen met zijn aandoening raken maar al te vaak in psychotische stadia naarmate ze ouder worden. En worden dan in tehuizen opgenomen. Dan is zijn nu plezierige leventje voorbij. Maar ook de ontwikkeling van de jeugdzorg

ontwikkelt zich onheilspellend. En eigenlijk worden we met de coronacrisis in het algemeen op een zeer verontrustende wijze met een hoogst onzekere toekomst geconfronteerd. Het is al duidelijk dat dit allerlei knellende psychische toestanden in de hand werkt. Ik denk dat zoals mijn zoon dat verdringt met de mythe van Spiderman, de maatschappij iets vergelijkbaars doet met films zoals Deadpool over onoverwinnelijke en onsterfelijke imago's. In die films wordt de virtuele werkelijkheid allang niet meer als leefbaar op termijn voorgesteld. Het is de superheld die het weer spannend maakt voor zolang de film duurt. Vroeger - in de 'sixties' - hadden we zoiets als 'na ons de zondvloed'. Ons bewust van ons eigen niet te corrigeren zondig gedrag. Maar sinds enige tijd lijkt er een bewustzijn te heersen van het al in die zondvloed te zijn aanbeland. We blijven nog steeds maar meer kinderen in die wereld zetten. Want ook de noodzaak van geboortecontrolle krijgen we zeker wereldwijd in de verste verte niet onder de knie. Dus sussen we onze verontrusting met het idee dat het onheil valt af te wenden door een energie-transitie. Opgehangen aan een altijd nog te keren opwarming van de Aarde, vermits... Niets zoeken we voorlopig nog bij onszelf; het is de politieke tegenstander die we verkozen hebben, waaraan het ligt. En die benoemen we verontwaardigd tot zondebok om mee te beginnen. Maar lang kan dat niet duren, want zo lopen de politieke spanningen op tot een oncontroleerbare en onhanteerbare hysterie.

Nou zie ik het fenomeen van de filmische Deadpool als het verplaatste besef dat we eraan zullen moeten geloven dat er geen uitweg is, anders dan in fantasmagora. En die lossen als vanzelf wel op in de onbetamelijke realiteit van de entourage op de achtergrond, waarin de superheld zich nu nog op de voorgrond plaatst.

voorschouw?

Ik ben dus jaren geplaagd door gedachtes en dromen over het jaar 2222. Al in 1987 ging ik onder andere daarvoor naar een hypnotiseur. Ik werd ook door herinneringen aan een neerstortende bommenwerper geplaagd. Die stortte neer even ten zuiden van mijn geboorteplaats in 1944. Het vliegtuig had eerder meegedaan aan de torpedering van de Duitse pantserkruiser Tirpitz in een fjord in Noorwegen. Maar onder hypnose kwam daarover niets naar boven. Onder hypnose worden de Deuren van de Waarneming opengezet, als de hypnotiseur kundig is. Een dat was mijn hypnotiseur. Ik raakte meteen in een lucide trance. En mijn voorstellingsvermogen raakte op drift op een manier die de hypnotiseur niet beviel. Ze staakte na twee sessies. Maar intussen had ik verschillende vorige levens aanschouwd. Althans dat dacht ik. Maar het meest pregnante visioen bleek

achteraf een merkwaardig sterke voorschouw-ervaring. Ik zag mezelf verdrinken in ondiep water. En ik was een verstandelijk gehandicapt kind van rond de 4 jaar oud. Welnu: in de nazomer van 2016 verdronk ik dus bijna in een kalme branding bij Egmond-aan-Zee. Mijn zoon van toen nog vier, was daarbij aanwezig. Het visioen was niet letterlijk een weergave van de situatie. Ik heb vaker voorschouw meegemaakt. Een enkele keer gebeurde exact wat ik gedroomd had. Ook de situatie klopte toen precies. Dat betrof het overlijden van mijn vader. Maar in het geval van de ontsnapping aan de verdrinkingsdood was het meer symbolisch in scène gezet. Dan nog, wat moet je ermee.

Voor mij was dat meteen duidelijk: jezelf goed voorbereiden. Weten wat rouw is, voorbereid zijn op een plotseling overlijden en in zeer goede lichamelijke conditie verkeren! Maar je kunt de loop van de gebeurtenissen beslist niet veranderen. En je tegenstrevers weten wel hoe ze je ermee moeten laten ontsporen.

Welnu, al die gedachtes over het jaar 2222 hadden een ontwikkeling over de loop van jaren. Daarvan zijn er al zeker 50 verstreken en alles is precies zo voorgevallen als mij intuïtief of hoe dan ook werd ingegeven. Zo was 2001 en 2006 het begin van een neerwaartse spiraal die met een handelscentrum- en bankencrash begon. En nu dan is de pandemie uitgebroken waar ik al in 2014 maar steeds aan dacht, na het lezen van de sensationele thriller '*I am Pilgrim*' (Terry Hayes; Penguin; Bantam Book, Londen, 2013.) In die thriller wordt uitgewerkt hoe de bevindingen van de pandemie-simulatie uit 2001 - 'Dark Winter' - door terroristen zou kunnen worden uitgebuit. Maar dat zou ook door een vijandig gezinde staat (zoals China?) kunnen gebeuren.

In 2017 is deze simulatie door Microsoft en het World Economic Forum nog eens herhaald met angstaanjagende bevindingen als resultaat. Die simulatie heette Clade X en voorziet de razendsnelle verspreiding van een genetisch gemanipuleerd dodelijk virus. Binnen twee jaar weet dat onbeheerst 900 miljoen mensen uit te roeien om zo met opzet de wereldbevolking te beperken. Waarna er een vaccin of geneesmiddel wordt ontwikkeld. Dat wordt het begin van de omgekeerde Verlichting op basis van eerder geaccelereerde Artificiële Intelligentie die ook weer steeds meer zal gaan stoethaspelen. (Of van de Grote Reset die een wereldsocialisme teweegbrengt?) Dit is onderdeel van het fenomeen 'disruptie' zoals benoemd door de Franse filosoof Bernard Stiegler, dat het overweldigende databeheer via het internet kenmerkt. Dat drijft mensen massaal de chaotische waanzin in. Hoe Stiegler ook poogt een manier voorstelbaar te maken om gezamenlijk een andere kant op te roeien. Maar de Disruptie gaat een eigen leven leiden door de dwang die door AI nu al wordt uitgeoefend en niet meer door een zinnig wezen is te stoppen! Ook Nick

Land's pleidooi voor dit aangezwengelde ver-ontmenselijken loopt steeds meer en meer uit op een nieuw, niet politiek te controleren, Cyborg-fascisme.¹ De mens wordt als ondergeschikte, de verslaafde aanbieder van de vergoddelijkte en ontsprende supermachines, gevormd naar zijn evenbeeld! Maar al het specifiek menselijke wordt als zwaar aftands en minderwaardig totaal weggemoffeld. De totale discriminatie van het natuurlijk menszijn tot gevolg. Dat is hoe het is gesteld met het tegenwoordig zo in zwang zijnde thema van het Post-humane.

Cyborgs komen nu nog alleen maar in superheldenfilms voor. De eerste was de Star-Wars serie, waar gewone mensen als Luke Skywalker de Cyborgs als Darth-Vader nog de baas konden blijven. Nu zijn er de Avatar-serie en de Avenger-films met allerlei vormen van supermannen en -vrouwen. Maar deze keer verliest de Mens en wordt uitgevlakt. De cyborgs worden de heilige demonen van het Tranceformeel. Maar het zijn geen deugers maar superkrachtdadigers. Dat is het verschil met de heiligen uit de middeleeuwen. Die moesten het gewone volk een deugdzaam voorbeeld voorhouden opdat ze zich amechtig schikten naar het ondergeschikt zijn aan hun vorsten die hen op de slachtvelden inzetten in hun onderlinge landjepikkerij. De Verlichting bracht daarin verandering met de helden van het politieke toneel die het aanzien van die de Adel en de Kerkvorsten gelukzalig afschaften. Terwijl God werd doodverklaard, zodat het sacrale opnieuw moest worden ingekleurd. Nu komt die met de ontwikkeling van AI en Cyberspace de adel weer terug in de vorm van figuren als de Avengers. Niet voor niets 'Wrekers' genoemd. Ze wreken zich op de misdadigers. En op de gewone mensen door hen hun onvolkomenheid voor te houden. Eerder deden dat de Sporthelden, maar die mengden zich tenminste nog onder grote hilariteit onder het gepeupel. De afstand die we tot onze dierlijke aard proberen in te nemen doet er dan helemaal niet meer toe. De Avengers staan echter voor zichzelf als symbool voor een nieuw soort super-individualiteit. Maar zodra dit soort figuren in het echt gaan opduiken is het met de pret snel gedaan. Dan breken nieuwe tijden aan: die van het Posthumane techno-fascisme. Uiteindelijk dus van de doem van het Moderne: Teken van het overvloedig worden van de Mensheid. Van de Mensheid als exuberant exces.

Ondertussen zijn er nu nog wel de Heiligen-der-Laatste-Dagen: de intrigerende Lama's van het Zen- en Tibetaans Boeddhisme. Die zijn echter al in afzijdige kloosters opgeborgen en worden

¹ Zie:

Bernard Stiegler: *La société automatique* 1, l'avenir du travail, Paris, Fayard 2015

Nick Land: *Fanged Noumena*: Collected Writings 1987-2007, ed. Robin Mackay and Ray Brassie; ([Urbanomic](#), 2011)

alleen nog maar nageaapt door de Yogi's van de progressieve Nieuwe Zakelijkheid. Natuurlijk is dat allemaal nog schone schijn. Als het eropaan komt maken die heiligen er en potje van. Dan regeert de woede, afgunst, kift en achterbaksheid opnieuw. Ook bij de heilige boontjes. En dan moeten de Avengers het wel overnemen in woord en beeld.

Maar dit zegt allemaal niets. Ik zou nu moeten vertellen wat ik voor de verdere toekomst tot aan 2222 voorzie! Ook hier weer geldt: wat zegt het. Het kan een kwestie van eenvoudige extrapolatie zijn. Wat ik voorzie is een hele reeks van **lugubere** ontwikkelingen en het ontstaan van een maatschappelijk **ongenoegen** dat de wereld als geheel de das om doet zo vanaf het jaar 2060. Dan wonen er 14,5 miljard mensen opeengepakt samen in Noord-Europa, Azië en Amerika. Want rond de evenaar is het leven door een permanente regenwolk verstikt. Vervolgens slaat het klimaat om en koelt dramatisch af. En door de vele regenval ter plaatse komt de Sahara, Sahel en Arabië weer tot volle bloei om er de vluchtelingen van over de gehele wereldbol te herhuisvesten. Ondertussen sneeuwt Europa ten noorden van de Alpen steeds verder onder: Brr.... De aarde was eerder 4 graden opgewarmd en koelt vervolgens in een eeuw 15 graden af! Terwijl de mensheid massaal onvruchtbaar wordt door genetische afwijkingen zoals die van mijn zoon. En er zijn inmiddels 60 miljoen slachtoffers te betreuren door meer dan 80 terroristische nucleaire kofferaanslagen, wereldwijd. Aan de Derde Wereldoorlog zijn we tot tien keer toe maar net ontsnapt! Ach ja, het zou zomaar kunnen. Dan begint dus het massaal uitsterven als gevolg van die genetische beschadigingen en het elkaar het leven zuur maken. In een steeds giftiger atmosfeer. Alleen onze robots zullen ons overleven, totdat ook zij zich driftig in cirkels stukrennen.

De horizon wordt bereikt in 2222, wat de einder is van mijn perspectief in mijn hoogstpersoonlijke bestaanskosmos. Want alles wat ik meemaak beleef ik tussen mijn geboorte en dood. Ook alle ervaringen van reïncarnatie of voorschouw! Maar voor en na resteert het totale Niets. Ik ben dus beslist geen Boeddhist. Al is de Dharmische cultuur van Tibet in vergelijking met het Abrahamisme van het Westen die van een volwassen man tegenover een kind dat in de onnipotente fase van rond zes is blijven hangen. Maar die man is nog steeds verschrikkelijk macho! Ik ben wel een adept van de Bonpo mystiek en magie die aan het Tibetaans Boeddhisme voorafging en nu ernaast bestaat.² Gepraktiseerd in aparte kloosters in

² Bön is een, aanvankelijk polytheïstisch, ritueel volksgeloof en ontstond in de westelijke provincie Zhang-Zhung van Tibet. Het werd door het geloof van het Oosten, de Chos dat zich omzette in het Boeddhisme, rond 1100 AD overlopen, maar niet verdrongen. Het is vooral geheimzinnig gerelateerd aan het Hindoeïsme en Brahmanisme van India, pal te zuiden. De kloosters beheren veelal ook bibliotheken met heilige teksten, die op een magische manier opgespeurd worden. Zie: *Unearthing Bon Treasures Life and Contested Legacy of a Tibetan Scripture Revealer*; Dan Martin; October 2001, Leiden

Tibet en Nepal. Bön is geen boekenwijsheid, maar praktische oefening in het bliksemsnel nuchter ervaren, nadenken en vervolgens handelen.³ Bön is meer sjamanistisch en animistisch

³ Anders dan in andere essays speel ik hier een beetje met de feiten en mijn kennis. Ik chargeer en ironiseer. Toch berust ook hier alles op grondige studies en ervaringen.

Op tienjarige leeftijd werd ik erg aangegrepen door de vlucht van de Dalai Lama voor het Rode Leger van de volksmenner Mao. Vanaf mijn 18de begon ik veel te lezen over China en het Boeddhisme en in 1987 werd ik door een buurvrouw in contact gebracht met een Lama: Sogyal Rimpoche. Die nodigde mij uit, in haar huis. Ik had toen net twee zelfmoorden en een dodelijk ongeval meegemaakt, wat me erg aangreep. Wat Sogyal me aanbood was een manier het te verwerken. Sogyal is bekend van het meespelen in Bertolucci's '*Little Buddha*'. En van het boek: '*The Tibetan Book of Living and Dying*'. Via hen en het Tibetaans Medisch Centrum in Amsterdam maakte ik ook kennis met twee Westerse Lamaïsme-adepten waarvan ik wat boeken aanschafte: Lama Govinda uit Duitsland en de Belgisch-Franse Alexandra David-Néel. Van haar boeken stak ik het meeste op. In het bijzonder wil ik hier haar boek '*Mystiques et Magiciens du Tibet*' (1929) aanhalen. Zij was een literair gedreven en onverschrokken onderzoekster van deze vreemde cultuur. Kunstenaar Ernst Lothar Hoffmann, die zich onder invloed van de Duitse filosofen Arthur Schopenhauer en Ludwig Klages tot het Boeddhisme bekeerde en monnik werd, kwam bij toeval in Tibet terecht. Daar werd hij vervolgens een gedreven Tibetaanse monnik waarvan zijn boek '*The Way of the White Cloud*' getuigt, weer in navolging van de ontdekkingen en het Theosofisme van Madame Blavatsky. Dat is vooral een heel dichtterlijk maar toch wel erg dweperig verslag zonder enige distantie. Die belangrijke distantie treft men wel aan in de geschriften van David-Néel, die van een veel opener geest - en dus Westers verlichte inspiratie - blijk geeft!

Toch behield ik ernstige bedenkingen. Het Boeddhisme was in Tibet een elitaire staatsgodsdienst, gedienschtig aan een nog altijd feodaal stelsel. De religie behartigt echter wel een algemeen belang zoals Plato dat in de 'Republiek' bepleit. Maar ik trok het nodige na bij het Volkenkundig Instituut aan de Universiteit in Leiden en ontdekte daar, dat de religie een vervolg is op een nogal sjamanistisch volksgeloof dat Bön wordt genoemd. Dat is vooral een ritualistische praktijk en bestaat nog steeds nauwelijks elitair naast het Boeddhisme. Het wordt door monniken in Bonpo-kloosters beoefend, maar ook door in grote afzondering levende kluizenaars die in feite magiërs zijn die weten te overleven in zeer onbarmhartige omstandigheden. In Leiden treft men ook het Kern-instituut voor Oriëntalisme dat is gesticht door de eerste Nederlandse Tibetoloog Johan van Manen. Van Manen was verbonden aan het Theosofisch Genootschap van Madame Blavatsky, wiens opvattingen over het Lamaïsme hij niet deelde. Lama Govinda heeft het werk van Van Manen uitvoerig nagetrokken.

Ik trof daar in Leiden een schat aan informatie: Bön is nadat het vanuit Lhasa en Nepal door het Boeddhisme werd overlopen een soort commentaar op, of persiflage van het Boeddhisme geworden. In een haast dwarse vorm. Dezelfde praktijken, dezelfde symboliek maar alles omgekeerd in meest letterlijke zin. Boeddhisten lopen rechtsom de heilige berg Kailash, Bönpos linksom; de Swastika draait evenzo linksom in plaats van rechtsom.

De heilige berg Kailash 'Het Juweel in de Lotusbloem', waarbij Milarepa mediteerde. In de Indiase mythologie wordt deze berg 'Meru' genoemd als de as van de Kosmos

Allemaal dezelfde retoriek en symboliek in heilige teksten en versieringen, maar met andere namen en Lhasa wordt niet erkent als religieus centrum. Men suggereert een andere sekte te zijn naast de overheersende Gelug. Het is evident: Bön is vanouds een kritisch commentaar op de religie die vanuit Nepal Tibet heeft omgetoverd tot een monnikenparadijs, nadat die religie in India door de Islam onder de voet was gelopen! Net als het Boeddhisme is het in feite een vorm van ritueel omgaan met het sterven dat wordt begeleid met het aanroepen van krachtfiguren door middel van thanka's waarin die figuren zijn afgebeeld in een soort bidprenten. Deze bestaan ook in een miniatuurvorm – tsikpas genaamd – die makkelijk bij de hand zijn. Maar bovenal is Bön veel mystieker en magischer en dus mysterieuzer ingesteld en daarmee intrigerender. En daarmee veel directer verbonden met het boeren- en nomadenbestaan.

van karakter. Alle materie is geestelijk beladen, wat resulteert in de veronderstelling dat het universele bewustzijn materiële werkelijkheid kan voortbrengen. Bön deelt met het Boeddhisme het onderscheid tussen universele en ongedeeld herinnerend en verinnerlijkt, intuïtief bewustzijn. Naast persoonlijk menselijke bewustwording ('awareness' is een beter woord; bewustzijn als opgewekt besef door de lichamelijke zinnen). Ik heb met die magie toevallig beladen, onwaarschijnlijke daden verricht: drie keer wonderbaarlijk aan de dood ontkomen en als herboren herrezen - en alles kwam me zomaar plotseling aanwaaien. Zoals ook bij en in de hypnosetrance. Mijn hypnotiseur had er niet van terug en schrok zich wild. Ze rapporteerde aan mijn psycholoog, maar de cassette recorder had helemaal niets opgeslagen. De psycholoog wreef me vervolgens een schizoïde persoonlijkheidsstoornis aan. Aju, psycho-nonsensicus en -manipulator! Wel goed voor de tijdelijke ontsnapping via de WAO aan bemoeizorg en saai bureaucratisch werk. Om daarna mezelf weer op gang te trekken.

Maar allemaal niet iets om van naast je schoenen te gaan lopen. Hoewel, als ik zo nodig wil, wat let me; alles is maar een kwestie van willen.⁴ Het kunnen is dan binnen de Bonpo-

Het volk van Tibet leeft veelal op grote landgoederen die door de diverse monnikenordes worden beheerd. Een minderheid woont als nomadische herder van schapen en yaks op de onmetelijke hoogvlaktes in het Noorden en Westen. Ze leefden eigenlijk het meest als horige keuterboeren, maar dat is door Communistisch China verandert. De omstandigheden waaronder zijn door de grote hoogte welhaast onmenselijk te noemen. En het overleven welhaast bovenmenselijk! Maar hun geloof is verbazingwekkend nuchter, alhoewel wel beladen met magisch bijgeloof. Maar vergelijk dat nou eens met ons Christendom en het geloof in een goddelijk geboren Christus en veronderstelde wederopstanding. Zij relativiseren zelfs de reïncarnatie. Elementair is evenwel een kosmologie die zeer magisch en persoonsgebonden, maar vooral non-dualistisch is. Je verzint als het ware de wereld zelf, inclusief de tegenstellingen die je als antagonismes ontwaart die als geheel als illusoir moeten worden beschouwd. Hier in Nederland heb ik met twee praktiserende sjamanen mijn kennis geprobeerd uit te diepen in drie seances. Maar dat haalde het niet bij die hypnosetherapie. Dat sjamanisme kwam me nu voor als een trukendoos om je gezonde verstand te misleiden. Maar vooral ook als egocentrische interessantdoenerigheid in een Westerse culturele context.

Overigens werd Sogyal in 2017 als tantrische en daarmee lichamelijk ingestelde Boeddhist als een seksuele wellusteling ontmaskerd, die volgelingen ernstig intimideerde en misbruikte binnen zijn Rigpa-Instituut. Hij werd van zijn functie en status ontheven al was hij wel benoemd tot abt van een klooster in de Tibetaanse provincie Kham. Hij overleed 2 jaar later. Dat was in augustus 2019!

Vgl: www.rigpa.org en de tegen hem gerichte aanklacht [Letter-to-Sogyal-Lakar.pdf](#)

⁴ Een voorbeeld van zo'n behoorlijk slim opgezette vorm van volksverlakkerij zijn alle bij de Wisdom Master Press uitgegeven boeken van Michael Hawking over zijn inwijding en scholing over jaren in de Bonpo-praktijk en geschiedenis. Zoals: *'In The Valley of Supreme Masters'*. Maar hij blijkt alleen maar ooit trektochten naar de vallei tussen de Anapurna en de Dhaulagiri te hebben ondernomen, waar diverse Bonpo-kloosters liggen. En natuurlijk heeft hij alles van Govinda gelezen, zonder hem ooit te noemen. Om zo zijn wilde fantasie te laten ontspruiten en aan te wenden voor verkooppraatjes.

De streek wordt al jaren uitermate toeristisch uitgemolken. Het is daar een soort Boeddhistisch Lourdes omdat daar de grondlegger van het Tantrisch Boeddhisme – Padmasambhava – de vleesgeworden Juweel in de Lotus (en niet de Engelse Kroon) en opsteller van Bardo-Thodol, het Tibetaanse Dodenboek - in een klooster zou hebben gehuisd. Dat geldt ook voor het Kum-Bum klooster nabij Xinji in China op de rand van Tibet, vanwaaruit David-Néel haar trektocht naar Lhasa ondernam. Dat was ooit de zetel van Tsonghkapa, de filosoof en stichter van de nu Tibet overheersende Gelugpa-sekte. Of ook de Shangri-La vallei ten noorden van Birma, waar China de Tibetaanse mythe van de Afgezonderde Vallei van de Vrede heeft geënceneerd. Ook al lag Sjangri-La volgens *Lost Horizons* in het ver afgelegen Kun-Lun gebergte, wat de streek is waar het Taoïsme zou zijn ontstaan. En tegenwoordig kun je een fietstocht boeken om de heilige berg Kailash te omcirkelen, waar volgens de Tibetaanse mythes de bodhisattva Avalokitesvara, oftewel de tulku Chenrezig - de belichaming van alle compassie - op de top zetelt. Maar inmiddels is zelfs de top van de Mount Everest het doelwit van massatoerisme. Ooit begon dat toerisme als vrijetijdsbesteding van Engelse welgestelden. Die trokken naar het exclusieve

magie met de beste wil van de wereld aan te leren! Dus ook voorschouw. En ook het beïnvloeden van de realiteit om die naar je hand te zetten. Iets wat Chaos-magiërs in navolging van Aleister Crowley, ook menen te kunnen leren beheersen. Die beïnvloedden weer menig Engels - hyperingebeeld - Popidool.⁵

Wat het hoofd nou weer naar zijn hand zet blijft de mysterieuze vraag, waar nooit definitieve antwoorden op gegeven mogen worden. Beslist geen aandrift door God of gebod! Want alles blijft evengoed meer of minder plausible speculatie. En Bonpo magiërs twijfelen niet aan de wetenschappelijke wetten waaraan alles weer moet voldoen wil het plausibel zijn! Al het andere is klinkklare Non-sense als ontsnapping aan de glasheldere zinnen. Zoals bijvoorbeeld reïncarnatie. In het Boeddhisme is dat een neurotiserende must die leidt tot opgefokte zoektochten naar wedergeboortes van

Darjeeling aan de voet van het massief van de Himalayareus de Kangchenjunga. Of naar Simla in Kashmir, niet ver van de magische Kailsah-berg in Tibet. Toen men 150 jaar geleden ontdekte dat de Kangchenjunga niet de hoogste berg ter wereld was, vielen de Engelsen 100 jaar geleden vanuit Sikkim min of meer Tibet binnen om vandaaruit de Everest te verkennen. Want Nepal was al die tijd nog verboden terrein. Nu staat men zich op leven en dood in een lange file te vernikkelen voor de top om daar massaal een hoogstpersoonlijk gedenkteken achter te laten.

Versneld via Internet wordt de wereld één groot, globaal Volendam.

Ik geef toe: daar werkte ik ook al jaren aan mee en mijn pogingen om de software te kraken en ontregelen die dat bespoedigen, zijn nu allemaal volledig onklaar gemaakt! Zo is men vanuit China bezig om Lhasa en ook Tsaparang bereikbaar te maken met een luxe trein vanuit Peking. Restauratie van Tsaparang zal een nieuwe toeristische attractie in het leven roepen. Ooit heb ik dat proces Volendammisering gedoopt.

⁵ Crowley was ook nog eens een begenadigde en avontuurlijke bergbeklimmer die als eerste in 1905 de Kangchenjunga probeerde te bedwingen. Dat lukte pas in 1955, waarbij men uit respect voor de Tibetaanse mythe dat het een heilige berg betrof net voor de top rechtsomkeert maakte. Dit betrof de Engelse klimmer George Band samen met kompaan Joe Brown. Band vergezelde ook Edmund Hillary en Tenzing Norgay toen deze 2 jaar eerder voor het eerst de Everest bedwongen. Crowley bezielde dus niet alleen menig popidool maar ook fanatieke klimgeiten om de wereld aan de voeten te leggen. Uiteraard staat hij ook afgebeeld op de hoes van Sgt. Pepper. Neem die magische aandrang maar met een korreltje zout. Alhoewel wel met veel hoogoplopende culturele betekenis beladen. Die betekenis is nu bezig zich te ontladen. Of zich te ontkrachten in loze gebarentaal!

gestorven tulku's. Er wordt heel wat bijgesleept om te bewijzen dat een opgeduikeld opmerkelijk kind aan een overleden belangrijke lama is te koppelen. En soms blijken er dan ineens meerdere tegelijk op te duiken, zoals in het geval van de vorige Karmapa en de Panchen Lama. Zo put Govinda zich in zijn boeken uit in het zo overtuigend mogelijk opdissen van echte reïncarnanten, ook van zichzelf. Is het 'wishful thinking' op basis van magische voorspiegeling, zoals James Frazer dat bedoelde? (De antropoloog James Frazer benoemde het 'Magisch Denken' als elementair voor de mythologie en daarop gebaseerde religiositeit in zijn studie 'The Golden Bough' uit 1890 en bijwerkingen tot aan 1922.) Govinda vindt reïncarnatie een hele logische veronderstelling die het leven een vervolg en daarmee een toekomst en verleden geeft. De mystieke opvatting waarvoor ik eerder opteer was hem een gruwel, een onmogelijke en onvoorstelbaar, oftewel ongewenst relatief perspectief op de eigen existentie.

Ook het eraan gerelateerde concept van 'karma' (de daadkracht met nu en later verwante karakteristieke gevolgen los van goed en kwaad) is dan maar een zalvende illusie. Waarom zou niet alles bewust gekozen optreden zonder het eenduidig gevolg van een oorzaak te zijn? De oorzaak is immers altijd al in het gevolg besloten: circulaire singulariteit: de boom is oorzaak van het zaadje dat weer de boom voortbrengt, al is die aparte boom door wisselende omstandigheden van een veranderde aard. Oftewel: de oorzaak ligt in het gevolg besloten en omgekeerd. Het verschil wordt uitgemaakt door de veranderingen in de context, zoals ook het Taoïsme veronderstelt. Waarom zou een Boeddha of Lama die al bij overlijden het licht in is gegaan om de eeuwige wederkeer tot een halt te brengen zich in de staat van een tulku omkeren in de gedaante van een geheiligde reïncarnant. Om weer terug te keren naar het land der levenden en daar de ongelukkigen bij te staan? Eigenlijk een heilloze en onzinnige, maar hoogst aanmatigende veronderstelling! Maar toch: een tulku kiest er naar verluid als verlichte geest - een bodhisattva - voor om toch weer te worden wedergeboren om uit compassie de mensheid bij te staan in het zich uit het materialistisch en wereldlijk lijden te verlossen. Een tulku is dus de ware empathische socialist en dat zijn niet de maoïsten, die alleen op wereldlijke macht uit zijn! Maar dat gefocust zijn op lijden is misschien alleen maar een preoccupatie, een vorm van ziekelijke melancholie als cultuurverschijnsel.

De Dalai Lama als ook zo'n tulku, is zo gezien een variant op de Rooms Katholieke Paus, via monniken-concilies en -congregaties als hoogstgeplaatste boven het volk gesteld. Met dat verschil dat hij is opgespoord als de reïncarnatie van de vorige en zo teruggaat tot op Avalokitesvara, de compassionele heilige die zou zetelen op de Kailashberg.

Terwijl de Paus als Kerkvader slechts de door de curie aangewezen representant van de apostel Petrus is, maar niet de reïncarnant in lijn. Tenzin Gyatso - de Dalai Lama - zal er, tot modern inzicht gekomen, nu wel mee ophouden en zijn eigen onzinnigheid gaan inzien en erkennen. Vandaar dat hij al heeft voorgesteld maar als laatste gereïncarneerd te zijn of als het dan zo nodig moet maar als vrouw weder te keren. Ook het Boeddhisme was dus altijd al macho tot in elke vezel van het onophoudelijk opgevoerde ritueel.⁶ Dat moet nu ook maar eens worden onderkent. Ons aller lieve vriendin en vrolijke globetrotter Erica Terpstra is allang haar grote idool de baas. En hij vindt het geweldig en lacht haar instemmend toe. Zoals hij dat als kind al deed bij de bergbeklimmer Heinrich Harrer die aan hem als een verdwaalde geest uit het Westen verscheen om door hem als een initiator in de leer van wat modern is, in dienst te worden genomen. Zie die prachtige, unieke Hollywoodfilm '**Seven Years in Tibet**' van de Fransman Annaud (bekend van '**De naam van de Roos**' uit '86). Al kan men toch beter het boek lezen dat veel feitelijker is. De film bewierookt al te zeer de rol van Harrer en zet alles wat de annexatie van Tibet door China aangaat, in een historisch onjuist kwaad daglicht.

Dit inzicht verkondigt de inmiddels hoogbejaarde Lama allemaal met een milde instemmende glimlach, net voordat ook zijn tijd is gekomen! Ik mag hem wel, die slimme deugniet. Dan ben ik nu weer terug bij het eerste essay dat ik schreef voor deze site: '[Gagarin revisited](#)'. Daarin suggereer ik op mijn beurt ondeugend de ware aard van de aanzet tot het Boeddhisme: elitaire afgunst als aandrift. Eerder nog dan een schuldgevoel vanwege een bevoorrechte geboorte. Want een schuldgevoel wordt altijd weer verdrongen en gecompenseerd door een 'rationele' rechtvaardiging. Het heet niet voor niets (be-) 'voorrecht' al is het al omdat het simpel door het lot is bepaald. Het gaat steeds om de wil of beter nog de aandrang om het veronderstelde hoger geboren zijn bot te vieren op de gewone sterveling als 'verlicht' suprematisme. De elite lijdt dus altijd al ook hevig aan haar al te banale sterfelijkheid die geen onderscheid maakt! Altijd al wordt dat elitaire geloof gepareerd door een volksgeloof dat zich ent op de verering van de moederfiguur die het leven en de sterfelijkheid voortbrengt, zoals in Christelijke Mariaverering of in het Boeddhisme de celebratie van vele vormen van Tara. Of van de pendant Lakshmi in het Hindoeïsme. In India - het geboorteland van de filosofie en religie - ging een dergelijk volksgeloof aan alle andere vooraf en werd steeds weer weggemoffeld. De veronderstelling van verlicht te zullen worden is dan maar een wensdroom en hemelse

⁶ Zie: UITWEIDING aan het eind van dit essay

voorspiegeling en de veronderstelde compassie een ontwijking en ontkenning van de banale, volkse realiteit van de wijze van disciplineren en lotsverbondenheid. Het Chinese Taoïsme en Confucianisme steekt daar in tweedracht schril tegen af! En het Maoïsme keerde dat volledig om, alhoewel even illusoir.⁷

Hierbij aangekomen is nu mijn kruit wel verschoten. Ik leef nog slechts door in de nederige dienst van mijn zoon, die de mythe van Spiderman en Deadpool probeert gaande te houden. Maar dat zal hem waarschijnlijk niet lang gegeven zijn, of er moet een wonder gebeuren.

En dat is me zwaar te moede. Dat besef bezorgt me een schuldcomplex waaraan ik alleen maar kan ontsnappen door er tussenuit te knijpen. Om met steeds langere tussenpozen besmuikt terug te keren. De boel moet zich dan maar even zelf redden al is het vooruitzicht hopeloos. Maar zoiets is uit den boze, dus volstrekt niet aan de orde. Aj.. En, ach, misschien heb ik me iets onzinnigs voorgespiegeld en is dat getal uit die voorbeschouwingen niet een jaartal, maar een datum: 22-2-'22.⁸ Alsof het *mijn tijd* wel zou duren. Dan leven we al enige tijd op de rand van een gigantische bolvormige vulkaan die op uitbarsten staat. Je zou het met gemak in een onbewaakt ogenblik kunnen dromen – of denken – de laatste tijd! Al moge mijn relaas ervan getuigen dat de wonderen de wereld nog niet uit zijn.

Welgemeend vriendelijk gegroet en behoud wat zinnig is!

Hieronder:

Magische en heldhaftige vermommingen als kinderpasje!: Youri in zijn spectaculaire vermommingen voor het eerste najaarsfeest Halloween. In de eerste – Darth Vader uit 'Star Wars' - won hij vorig jaar de schoolprijs: In de tweede – Ghostface of 'De Schreeuw' van Edvard Munch – wilde hij het in 2020 opnieuw proberen, maar daar stak de coronacrisis een stokje voor.

⁷ Vgl: Pankaj Mishra: *'De Boeddha in de Wereld'*; uitgeverij Bakker, 2005 en *'Op de puinhopen van het Imperialisme'*; Uitgeverij Atlas Contact, 2012

⁸ 22-2-'22 werd de datum waarop Rusland op het doortrapte bevel van potentaat Poetin – bevelhebber van het militair-fascistoïde bewind van Rusland - de Oekraïne binnenviel! Hij liet zijn soldaten vertellen dat ze op oefening gingen, tegen beter weten in! Al eerder had zijn politieke kompaan, de ultranationalist Zjirinovsky in december 2021 zijn mond voorbij gepraat door die datum als de dag van de aanval te verklappen.

Youri in de outfit van zijn grote eindejaars-helden, de cadeautjes-pieten: kinderfantomen uit een onmogelijk geworden Christelijke sprookjeswereld:

UITWEIDING:

Lama Anagarika Govinda en Alexandra David-Néel als de bipolaire heilige helden van het Trancemodernisme van na de Tweede Wereldoorlog.

Ernst Lothar Hoffmann trouwde als Boeddhistische monnik in 1947 met de Indiase vrouw en kunstenaar van Parsi-afkomst, Ratti Petit. Hoffmann was eigenlijk een aanhanger van de Gelug-traditie die het celibaat aanhoudt, omdat zijn goeroe van die stroming onderdeel uitmaakte. Maar hij brak met het celibaat. Later werd mevrouw Petit als Indiase omgedoopt tot Śākya Dölma. Deze vrouw had les in tekenen en schilderen bij hem genomen en bekeerde zich onder zijn invloed tot het Tibetaans Boeddhisme. Samen maakten ze in 1948 een pelgrimage naar het kloostercomplex van Tsaparang na een voorbereiding door Hoffmann van 10 jaar en een gesamenlijke pelgrimage van Sikkim naar Tsaparang van 2 jaar. Tsaparang was als kloosterstad de duizend jaar oude oorsprong van het Zhang-Zhung koninkrijk van Guge dat aanvankelijk nog vooral Bonpo was geweest. Het was ook de koningszetel van de eerste koning die zich tot het Boeddhisme bekeerde onder invloed van dat in India en Khotan en dat verwerkte in een instructieboek de 'Mani Kahbum' als eerste heilige boek binnen deze traditie. Het koninkrijk Guge had zich uitgestrekt tot in Kashmir in de richting van Simla, het latere koloniale rustoord hoog in de bergen. Het ligt in West-Tibet. Het was te bereiken door te voet over de Karakoram in Kashmir te trekken of door de Tibetaanse hoogvlakte vanaf Shigatse. Toentertijd was het complex weliswaar al sinds de zeventiende eeuw verlaten. Ze troffen er de koningsstad aan als een grote ruïne. Maar de tempels verkeerden nog praktisch in oorspronkelijke staat. Dat documenteerden ze volledig en voerden ook de nodige hertstelwerk uit. Na hun vertrek werd jaren later door de Rode Gardisten alles kort en klein geslagen in een wilde uitbarsting van afkeer. Het herbergde in twee tempels een schat aan spectaculaire - meest Tantrische - fresco's en godenbeelden. Later ontdekte Govinda een derde tempel, die van de Grote Mandala als Heilige der Heilige en ruimte voor initiatie, eerst ogenschijnlijk onbereikbaar hoog op de berg. Ratti Petit had zich als Boeddhistische bikkhuni omgedoopt tot Li Gotami Govinda en zich bekwaamd in de fotografie naast schilderen en tekenen. Ze vereeuwigde zo de fresco's en beelden. De verzameling van dit werk is opgenomen in het museum ***Chhatrapati Shivaji Maharaj Vastu Sangrahalaya*** in Bombay, nu Mumbai.

Voor en na de Culturele Revolutie. Beeld door Li Gotami gefotografeerd in 1948 en ernaast na de vernielingen

De ruïnes van Tsaparang aan de Sutlej-rivier - in Tibet Langqen Sangbo (Olifantenrivier) geheten. De rivier stroomt vanaf de heilige berg Kailash – de berg Meru uit de Hindoeïstische mythologie – via diepe ravijnen door Tibet en Kashmir naar de Indus

Het kloostercomplex van Tsaparang met de Rode Tempel, tegenwoordig onder reconstructie en restauratie

Met zijn tweeën verbleven ze daar drie maanden in isolement onder steeds bardere winterse omstandigheden. Teruggekomen in Noord-India stichtten ze vervolgens de ashram '**Crank's Ridge**', waar menige Beatnik naar toe trok.

Zoals de dichter Allen Ginsburg, de Zenmeester Allen Watts, beatnik- en tegencultuurfilosoof Gary Snyder, de LSD Goeroes Timothy Leary en Ralph Metzner en de anti-psychiater Ronald Laing. Op hun uitnodiging vestigden beiden zich in Californië. Eerst in de hippiegemeenschap in de haven van Sausalito en later in een huis in Mill Valley, even ten noorden daarvan. In Frisco bestond toen al het wereldvermaarde Zen-centrum van Daisetz Teitaro Suzuki.

Daar deden Jack Kerouac en Ken Kesey de inspiratie op om menig literair reisverhaal te schrijven dat op de door Suzuki en de Govinda's gepropageerde levenshouding was gebaseerd. Zoals bijvoorbeeld '**Dharma Tuig**' waarmee ook ik in 1973 in mijn rugzak ook naar Californië trok.

Ernst Lothar zou in januari 1985 in Mill Valley plotseling met een glimlach op het gezicht komen te overlijden. Wel had hij ondertussen heel Europa afgereisd voor lezingen om daar zo zijn leer te prediken en verspreiden. Li Gotami trok weer naar India waar ze in '88 de geest gaf.

Zo werden zij beiden de eminente inspirators van de Amerikaanse 'Tegen'-Culturele Revolutie van de zestiger jaren, die sindsdien bezig is helemaal te verzanden in ongecontroleerd hedonisme, drugsgebruik en criminaliteit.

Dat was wat ik al in 1973 waarnam en in drie volgende verkenningen zich dramatisch zag verder ontwikkelen. Op deze website getuig ik daarvan uitvoerig. Er is nu juist een hele andere levenshouding vereist. Misschien wel die van de 'tulku' die zijn handen uit de mouwen steekt als de

heelmeester(es) met compassie, ook voor de 'deplorabelen'. Die heelmeesterinstelling heb ik in de figuren Clinton/Obama - een kleine invloedrijke kliek die de VS uitleverde aan China en de politie militariseerde en het schisma met Rusland deed ontstaan die de wereld in groot gevaar bracht - en ook in de daaruit voorgekomen Trump-familie-elite die de Clintondoctrine's weer omkeerden - niet kunnen ontwaren. Zij waren beiden alleen meesters van de zelfvoldane verkettering en verkwisting tot in het groteske toe!⁹ Maar beiden ook geopolitiek totale onbenullen, die

⁹ Ik doel hier op de kwestie Jeffrey Epstein en zijn Eiland-van-Plezier. Zowel Bill Clinton als Trump onderhielden nauwe banden met deze man en als de escapades van Bill Clinton samen met het besturen van de post Buitenlandse Zaken via de persoonlijke familieserver eerder waren uitgekomen dan zou niet Hillary Clinton maar Bernie Sanders de

van de anti-establishment en anti-materialistische houding van de Beatniks en hun tegencultuur weinig hadden opgedaan.

In de inleiding van '*The Way of the White Clouds*' stelt Anagarika Govinda:

"Tibet has become the symbol of all that present-day humanity is longing for, either because it has been lost or not yet been realised or because it is in danger of disappearing from human sight: the stability of a tradition, which has its roots not only in a historical or cultural past, but within the innermost being of man, in whose depth this past is enshrined as an ever-present source of inspiration.

But more than that: what is happening in Tibet is symbolical for the fate of humanity. As on a gigantically raised stage we witness the struggle between two worlds, which may be interpreted, according to the standpoint of the spectator, either as the struggle between the past and the future, between backwardness and progress, belief and science, superstition and knowledge—or as the struggle between spiritual freedom and material power, between the wisdom of the heart and the knowledge of the brain, between the dignity of the human individual and the herd-instinct of the mass, between the faith in the higher destiny of man through inner development and the belief in material prosperity through an ever-increasing production of goods. We witness the tragedy of a peaceful people without political ambitions and with the sole desire to be left alone, being deprived of its freedom and trampled underfoot by a powerful neighbour in the name of 'progress', which as ever must serve as a cover for all the brutalities of the human race. The living present is sacrificed to the ***moloch of the future***, the organic connection with a fruitful past is destroyed for the ***chimera of a machine-made prosperity***.

Thus cut off from their past, men lose their roots and can find security only in the herd, and happiness only in the satisfaction of their ephemeral needs and desires. For, from the standpoint of 'progress' the past is a negligible, if not negative, value, bearing the stigma of imperfection and being synonymous with backwardness and 'reaction'. What, however, is it that distinguishes man from the animal, if not the consciousness of the past, a consciousness which stretches beyond his short lifespan, beyond his own little ego, in short, beyond the limitations of his momentary time-conditioned individuality? It is this wider and richer consciousness, this oneness with the creative seeds hidden in the womb of an ever-young past, which makes the difference, not only between the human and the animal consciousness, but between a cultured and an uncultured mind.

The same is true for nations and peoples. Only such nations are truly civilised, or better, truly cultured, which are rich in tradition and conscious of their past."

Gezien het voorgaande in dit essay moge duidelijk zijn dat ik in deze 'lichtelijk' met hem van mening verschil. Ik denk dat de fascinatie voor Tibet en haar prachtige, afgezonderde cultuur – die inmiddels tragisch door die van het communistische China onder de voet is gelopen – is ingegeven door een besef dat er geen toekomst in wat voor vorm dan ook meer mogelijk en voorstelbaar is. En dat met die fascinatie dat besef wordt gepoogd te verdringen, verschuiven, verdichten en te verplaatsen (in de termen van de psychoanalytici Sigmund Freud en Carl Gustav Jung tezamen)! Die fascinatie is dus onbedoeld een poging om een massapsychose te voorkomen.

Daarmee is deze fascinatie een uitdrukking van wat ik eerder heb getypeerd als 'Trance-Modernisme'. Dat is een houding die kunstenaars zoals Rem Koolhaas, tegenwoordig aannemen in een verbluft zijn over wat de Moderniteit tegenwoordig wel niet allemaal vermag. De uitermate overweldigende schoonheid van culturele uitdrukkingen van het Tibetaans Boeddhisme vervloeien daar nu juist mee en worden er een uitzonderlijk onderdeel van. Voorbij wat beter of superieur is. Maar tegelijk is dit trancemodernisme een zich afsluiten van de dreigende realiteit die wel eens op een echt Postmodernisme, een totale ineenstorting van het Modernisme dat nu nog hoogtij viert, zou kunnen uitlopen. En dat is misschien ook wel meteen het Einde van de Geschiedenis van de Mensheid (als variant op de inmiddels achterhaalde veronderstelling van Francis Fukuyama)!

Opmerkelijk is dat Govinda zich in dit stukje tekst helemaal geen non-dualistische Zenboeddhist toont, maar nog steeds een uitermate en bij herhaling dramatisch **dualistisch** denker! Daar komt nog bij dat Govinda de mond vol heeft over compassie, maar nergens blijkt geeft van het hiermee bijstaan van andere mensen omdat hij voortleeft in zijn eigen innerlijkheid die nooit veruiterlijkt wordt. Het zal mij een zorg zijn! Maar natuurlijk was hij één met zijn tijd. In dit verband is echter veel interessanter wat Alexandra David- als vrouwelijk adept nu toch wel

presidentskandidaat voor de Democraten in 2016 zijn geweest. Doordat dit uitkwam net voor die verkiezingen won Trump die vervolgens, mede in de hand gewerkt door de domme uitslatingen van Hillary over de 'deplorables'.

bewoog.

Alexandra was een heel bijzonder iemand die zich in tegenstelling tot Govinda niet volledig met het Tibetaanse Boeddhisme vereenzelvigde. Ze studeerde aanvankelijk in Brussel Sanskriet en Zang & Dans en kwam in aanraking met de Theosofie van Madame Blavatsky die naar India trok om zich daar op occulte wijze met het anti-kolonialisme te verbinden. Alexandra ondernam, waar Blavatsky alleen maar over blufte en wild fantaseerde.¹⁰

Ze trouwde in 1910 maar verliet haar man in 1911 om naar India en Tibet te gaan reizen. Toch onderhield ze tot zijn dood contact met hem. Hij zorgde voor de verspreiding van haar bevindingen middels haar boeken.

Via Sikkim probeerde ze Lhasa te bereiken, wat voor haar een verboden bestemming was. Toen ging ze naar Japan en daarna China om uiteindelijk te voet via het hooggebergte van Oost-Tibet als bedelaar vermomd Lhasa te bereiken. Over die reis wordt uitvoerig gerapporteerd in het sensationele boek '*Forbidden Journey*' over haar leven, geschreven door Barbara & Michael Foster, uitgebracht bij Harper & Row, San Francisco in 1987.

¹⁰ Helena Blavatsky was een Oekraïense, in de Russische Orthodoxie opgegroeide, vrouw die door familieomstandigheden verzeild raakte in de Tibetaans-Mongools Boeddhistische Russische deelrepubliek Kalmukkië. Daar werd ze als puber ingewijd in het Boeddhisme. Die hoogst opmerkelijke dubbele religieuze initiatie zette haar aan om de grondslagen van religie te gaan onderzoeken, intelligent en onderzoekend als ze was. Ze reisde in Europa rond en ontdekte in Italië de Hermetische Geschriften van Hermes Trismagistus, waarvan de esoterisch filosofische grondslagen in de '*Kybalion*' werden verwerkt. Ze meent te hebben ontdekt dat de mystieke achtergrond van alle wereldreligies hetzelfde is en een geheime wijsheid omvat die in basisteksten in een grijs verleden is vastgelegd. Die teksten meent ze te hebben getraceerd in Tibet waar ze zouden zijn opgeborgen in een bibliotheek van het Tashilhonpo klooster in Shigatse, de zetel van de Panchen Lama. Zelf mocht ze dat klooster niet betreden. Maar ze nam twee ingewijden uit India in de arm die voor haar de geschriften naar buiten brachten die in een vreemde taal – Senzar - bleken te zijn opgesteld. Die geschriften vormen voor de 2 boeken die ze later opstelt – '*Isis Unveiled*' en '*The Secret Doctrine: The Synthesis of Science, Religion and Philosophy*' – de bron van kennis en de reden om het Theosofisch Genootschap in het leven te roepen, waaraan ze tot haar dood leiding zal geven op een open manier. De Tibetaanse teksten die ze vindt noemt ze 'Het Geheime Boek van Dzyan' geschreven in de taal van het mythische land Shambhala dat ze zich eigen weet te maken. Dit alles heeft nooit iemand ooit kunnen bevestigen en het zou om de 2 basisteksten van het Tibetaans Boeddhisme kunnen gaan, de Kangyur en de Tengyur. Maar kenners van deze inmiddels openbare teksten hebben de overeenkomsten nooit bevestigd en beschuldigen haar ervan alles bij elkaar te hebben gefabuleerd, inclusief de hele kosmologie. Zij denkt het Boeddhisme een waarschijnlijke esoterie toe waardoor het beslist niet wordt gekenmerkt! Desondanks heeft ze hiermee wel in de Westerse wereld het Tibetaans Boeddhisme geïntroduceerd dat weer door Lama Govinda en Alexandra David-Néel werd opgepakt die beiden ook door haar Theosofie op het spoor waren gezet.

Vgl.: Zinovia Dushkova: *The Book of Secret Wisdom*; Radiant Books, 2015 en *The Secret Book of Dzyan*; Radiant Books, 2018

Ook: *The Kybalion: A Study of the Hermetic Philosophy of Ancient Egypt and Greece*; oorspronkelijk gepubliceerd in 1908 door 'Three Initiates'. De opvattingen van de Kybalion zijn zeer ambigu, want dualistisch en metaforisch beschrijvend, als een opvatting van wederkerige evendelen. Alles wordt als mentaal beschouwd, in plaats van als mentaal geregistreerd. Elke toevalligheid wordt ontkend, wat door de kwantummechanica fundamenteel wordt weersproken. Dit maakt elk begrip van verandering - wat niet hetzelfde is als vibratie of ritme - onmogelijk en strookt daarmee bijvoorbeeld niet met het Taoïsme of de Chaos Mystiek. Die vatten alles wezenlijk op als mogelijk onevenwichtig en onevenredig. Hoogstens is er een streven naar evenwicht of misschien valt alles wel geleidelijk of met schokken uit elkaar. Over het algemeen kan ik al die esoterie en zogenaamde spiritualiteit eigenlijk nauwelijks serieus nemen. Altijd is alles geheim en is men een emanatie van grote geesten uit het verleden. Het meest bont maakt het de popzangeres Tina Turner die als Boeddhiste glashard beweert de reïncarnatie van de vrouwelijk farao Hatsjepsot te zijn. Toen ik ooit aanbood om bijvoorbeeld boekhoudwerk te gaan doen voor de gemeenschap in Dharamshala kwamen er twee jonkvrouwen op bezoek om me te keuren. Natuurlijk was ik niet hooggeboren genoeg! Want uiteindelijk is die spiritualiteit gewoon een vervanging van de adellijkheid van de middeleeuwen.

U mag daarom dit essay gevoeglijk beschouwen als een complete persiflage of parodie!

Maar toch verkies ik op een grappige wijze ervoor om kost wat kost voor het lamaïsme op te komen in alle confrontaties met andere meer of minder spirituele religies of volksverlakerijen.

En: [Middag in Moskou](#), **op zoek naar het mythische Shambhala**, op deze site waar de zoektocht naar het mythische Tibetaanse mirakelland Shambhala aan de orde komt.

Ze kende toen de dertiende Dalai Lama al, maar moest zich gedeisd houden en kon zich niet kenbaar maken. Ze keerde noodgedwongen na drie maanden terug naar een klooster aan de voet van de Kanchenjunga in Sikkim. Daar ging ze zich als lama-magiër bekwamen. Ze leerde allerlei magische praktijken zoals zelfverwarming (Tummo) bij temperaturen onder nul en het zich magisch verplaatsen over grote afstand via de lucht (Tranceporteren). Ze werd beschuldigd van charlatanerie en zou haar inzichten in de magie van Tibet eenvoudig hebben ontleend aan de mythes over de yogi Milarepa, beschreven in de biografie van tijdgenoot en leerling Rechung. Die had ze natuurlijk gelezen en in haar rapportages noemde ze deze 'Milarespa'. Maar ze trok zich van kritiek niets aan en stelde alle ondervindingen te boek. Ook zij beïnvloedde zo de Beatniks.

Ze bewaarde een afstandelijkheid, waarbij ze alles in haar dooie uppie onderzocht tot in het uiterste van elke mogelijke ervaring, die nogal overeenkomen met door LSD opgewekte 'trips'. Tot voorbij het sterven, nota bene! Altijd sceptisch! Govinda haalt in zijn boek als verslag van zijn weg naar het Lama-schap haar bevindingen aan onder grote waardering. Hij beschrijft treffend hoe dat vreemde land met die intense hemel op grote hoogte en die immense leegheid die ervaringen als vanzelf voortbrengt. Hij vindt bij toeval in Sikkim een goeroe die hem inwijdt. Het is een van de beroemdste leermeesters. Die gaat terug naar Tibet en geeft hem een klein Boeddhabeeldje als magisch aandenken wat hij altijd bij zich zal dragen. Maar hij zoekt in Sikkim de goeroe van Alexandra op en deze vertelt hem dat hij van haar eiste dat ze eerst drie jaar als een kluizenaar moest gaan leven om afstand te doen van elke wereldse betrekking. En dat deed ze. Ze was vervolgens en zeer toegewijd en uitzonderlijke leerling die alle magische praktijken onder de knie kreeg. Hij vertelt ook dat ze heel nieuwsgierig en leergierig was ingesteld. Zij komt bij haar onderzoekende omzwervingen dan tot uitzonderlijke conclusies, die veel diepgaander de Tibetaanse gemoedstoestand weten te weerspiegelen dan Govinda ooit weet te beschrijven. David-Néel leefde in Tibet jaren als een kluizenaar of eenzame rondtrekkende pelgrim, maar kwam terug naar Frankrijk om zich daar met haar aangenomen zoon - een jonge Tibetaanse lama - neer te strijken in een huis in Digne. Dat werd een bedevaartsoord voor menig Franse Existentialist. Ze leefde daar nog heel lang en geïnspireerd en maakte een hele eeuw vol. Ze werd bijna 101!

Ik stelde eerder wat provocerend dat het Boeddhisme maar al te macho is en dat bewijzen de Tantrische Yab-Yum schilderijen in Tsaparang. Het Boeddhisme is een geloof in de zelfbevrijding door het zich ontdoen van het Ego. Dat zou de mens uit het lijden kunnen verlossen dat hem door het verlangen wordt opgedrongen. Maar daarmee is de leer van Sakyamuni juist behept met een zelfcentrisme waar het in rondtolt. De bewijzen ook de geschriften van Govinda die uiteindelijk alleen maar met zichzelf bezig is in de veronderstelling dat het er om gaat via meditatie van de zelfdwang los te komen. Dat zou dan kunnen door op te gaan in de Ander-als-Tegenpool in de Tantrische variant die in de Yab-Yum wordt verbeeld. Tezamen als Een-Geheel via het verbonden hart in innige omhelsing. Yab-Yum (vader/moeder) is de voorstelling van de mystieke vereniging van de actieve, mannelijke **kracht** (upaya) met de vrouwelijke **wijsheid** (prajna), wat op zich los staat van verbeelding van coïtale seksualiteit. Het zou juist de uniforme energie - de prana - verbeelden.

Kijk maar naar het onderstaande plaatje van een schildering, aangetroffen in Tsaparang.

Altijd wordt er een mannelijke godheid of duivel afgebeeld die een vrouw omhelst of tot zich neemt. (Als belichaming van de te beheersen lust? De Boeddhist zal stellen dat een dergelijke aanname betekent dat men van Yab-Yum niets begrepen heeft. Maar ik wens de Boeddhist voor te houden dat het lamaïsme gewoon ook een modaliteit van machtswellust is die de materiële werkelijkheid probeert te verbloemen. Ik ben dan voor even een cynische of meer nog kunische Taoïst. Het Taoïsme kent niet de obsessie met het Ego als bron van alle lijden. Taoïsme is meer een doorgronden van het Zijn via het bewustzijn van de ongedeeldheid en de Verandering. Het heeft veel meer gemeen met de Westerse mystiek van de Gnostiek die in de vierde eeuw na Christus door het Neoplatonisme is vervangen. Het Taoïsme ziet ook overal wel de grap van inzien en Tantrisch Boeddhisme ontbeert een totaal gevoel hiervoor en neemt alles bloedserieus ook in de relativering. Zoals bijvoorbeeld ook de Hindoeïstische Hare Krishna sanyassins. Er is eigenlijk alleen maar grappigheid op de keper beschouwd. Dat noem ik bij deze essentiële en existentiële, charmante **grappigheid**. De werkelijkheid zoals we die met onze zes zinnen - intuïtie is ook een zintuig - waarnemen, lijkt zich aan ons homocentrismen steeds weer te ontsnappen en te verbergen achter onze waarneming. Het lijkt alsof de Realiteit spelletjes met onze zinnen speelt en dat verwacht ons uiteindelijk fundamenteel. De Realiteit blijkt steeds een samenstel van luchtspiegelingen begeleid door een wegstervende gemene schaterlach van een of ander veronderstelt bovennatuurlijk Wezen. Uit wanhoop moeten wij ook als homocentrische Boeddhisten of Taoïsten wel een Hoger Wezen veronderstellen die we tegelijk weer moeten miskennen. Ook mystiek is dus een zinsbegoocheling! Het je van je ego ontdoen zou de verlichting binnen bereik brengen zodat de cyclus van wedergeboorten wordt gestopt. Maar dit leidt tot een neurose van moraliteit en twijfel. De vraag is wat het ertoe doet en of de mens wel zonder een ego kan functioneren. Er ontstaan zo vreemde situaties. Om er eentje te schetsen. Govinda stelt dat alleen een goeroe je kan leren hoe dit te verwezenlijken. Die goeroe moet men zelf vinden, maar men moet zich volledig onderwerpen. Kritiek op de goeroe is zinloos, want hij bepaalt het doel. Als dan zijn goeroe sterft gaat hij op zoek naar diens wedergeboorte. En warempel, die wordt gevonden in een klein opvallend jongetje, waaraan alle bevindingen getoetst worden om tot het onomstotelijke te kunnen besluiten. Vervolgens dient Govinda zich aan dit kind te onderwerpen, ook al heeft hij al een leven lang veel opgedaan! Als we dit willen zien als een vorm van disciplineren dan wordt duidelijk dat de vorige generatie geen tegenspraak duldt. Hoe anders was dat gesteld binnen het Taoïsme, maar ook al binnen de Bön! Maar nog crucialer is dat de leer zich kwetsbaar maakt voor overweldiging door tegenstanders die zich aan het ontdoen van het ego niets gelegen laten liggen. Zo kon het gebeuren dat het Boeddhisme dat in India vooral beleden werd in grote kloostergemeenschappen, eenvoudig door de legers van de Jihad totaal uit het land werd verdreven. Alleen op het afgezonderde Ceylon kon het zich blijvend handhaven. (En in de Hinayana-variant in Birma, Thailand en Cambodja dat veel meer met het normale bestaan is verweven. Daar leven monniken niet in grote afgezonderde maatschappelijke maar wordt menige man of vrouw voor een poosje monnik als bezinning voordat men een betrekking neemt.) Alles van waarde is weerloos? Tibetaans Boeddhisme is absoluut betrokken op het vergeestelijken van de dood, maar laat misschien al te zeer het bezielen van het strijdbare leven aan zich voorbijgaan. Ooit was dat anders in Tibet en waren ook Tibetanen vechtersbazen. Zij overvielen in Khotan, net ten noordwesten van Tibet en niet ver van Kashmir, het daar al overheersende Boeddhisme om dat te onderwerpen. Om er daarna zelf in mee te worden gesleept een paar honderd jaar later.

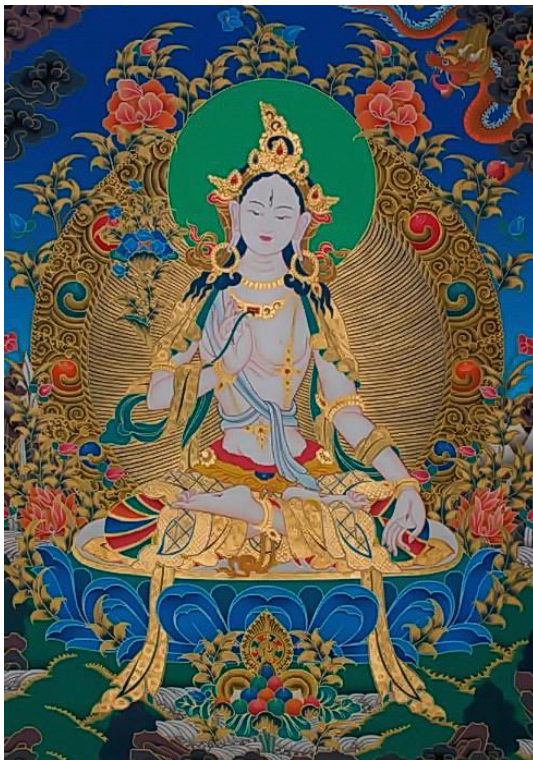
Govinda's uitleg van de Tibetaanse riten en mystiek is echter onmiskienbaar van grote en overtuigende klasse. Hiervoor leerde hij de taal en las de heilige teksten. Hij zocht en vond een grote goeroe, Tomo Geshe Rimpoche die hem leerde mediteren. De goeroe gaf hem een grote opdracht mee, zo beweert Govinda. Volgens Tomo staat "*..de Mensheid op het kruispunt van grote beslissingen: voor haar ligt (de keus tussen) het Pad van de Drijfkracht door de controle van de krachten van de natuur - een pad dat leidt tot knechting en zelfvernietiging en het Pad van de Verlichting door de controle van de krachten binnen onszelf die leiden tot bevrijding en zelf-realisatie.*" (Vgl. : *'Foundations of Tibetan Mysticism', Preface; pg 13.*) Zijn goeroe toonde hem dit pad en de wijze hoe die in realiteit om te zetten, wat Tomo's levenstaak was geweest na twaalf jaar meditatie in een berghut.

Waarna hij proclameerde dat dat de tijd was gekomen om de spirituele schatten die in Tibet 1000 jaar waren verborgen en bewaard aan de wereld te

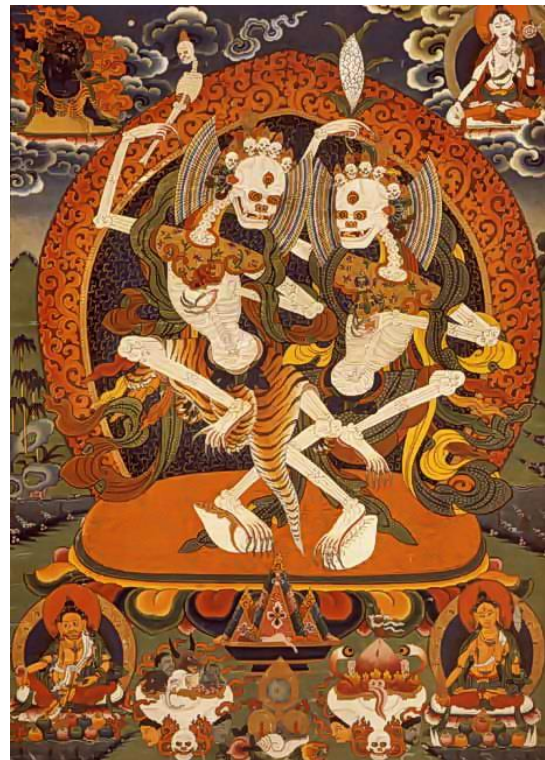
openbaren. Daarvoor had hij Govinda als boodschapper uitgekozen en die heeft zich vervolgens enorm van zijn taak gekweten. De Dalai Lama gaf hem onmiddellijk zijn zegen voor de missies die hij wilde ondernemen, waarvan het blootleggen van de schatten Tsaparang de eerste was. Het noemen van Tomo's naam opende alle deuren voor hem, ook toen men hem aanvankelijk niet vertrouwde en vreesden dat hij een Westerse intellectuele bemoeial en binnendringer zou zijn. Later zou de nieuwe verjongde gereïncarneerde Tomo Geshe zijn taak vervolgen en door de Chinezen worden gevangengenomen en gemarteld. Maar hij werd weer vrijgelaten omdat India aantoonde dat hij in Sikkim was geboren en daarmee een Indiaas staatsburger was.

Zie ook: Lama Anagarika Govinda: 'Foundations of Tibetan Mysticism'; Martino Fine Books; Illustrated editie 2012.

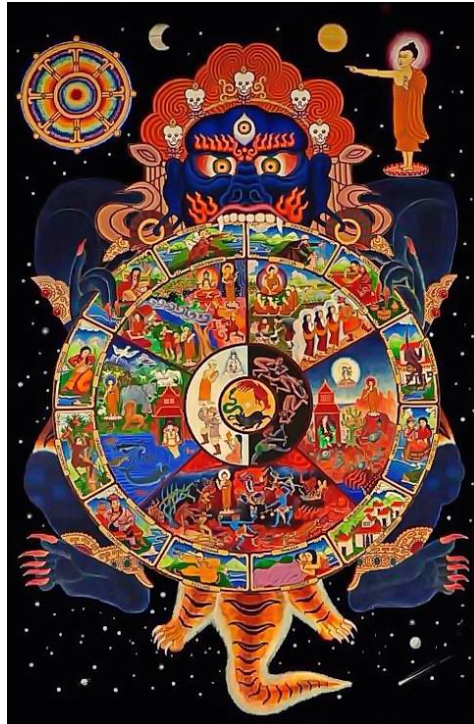
Govinda zorgde voor een enorme verspreiding van de Tibetaans Boeddhistische doctrines over het Westen en de introductie van het moderne gevoel voor Compassie. In feite hebben deze doctrines ook de politiek van de Amerikaanse Democraten en de Europese Groen-Progressieve politici, sterk beïnvloed. Ze staan haaks op die van Trump, Iran, China en Rusland en het behoud van de nationaal-religieuze cultuur. Maar dit is betrekkelijk, want Govinda benadrukt ook de waarde van de traditionele doctrines en verafschuwt slechts het materialisme en egocentrisme. Volgens Govinda moeten we het zien als ongedeeld, als twee zijden van dezelfde cultureel-spirituele medaille. Dat zou kunnen vooruitlopen op een besef van het verdwijnen en oplossen in de Leegheid, wat uitdrukkelijk geen nihilistisch standpunt is. Daar stelt hij de mythe van de terugkomst van de Boeddha Maitreya tegenover, een pendant van de wederopstandingsmythe van Christus de Verlosser. Maar in het Boeddhisme is de Verlossing het stoppen van de cycli van de Wedergeboorte. Het Boeddhisme is nu eenmaal zo diepzinnig, ook in haar voorstellingen. Die zijn ook door Govinda uitvoerig uitgelegd. Ze geven een zicht op het Eind in kosmische zin als een opgaan in de oneindigheid. Is dat ook wat die visioenen over het jaar 2222 me willen vertellen? Wie weet, U mag het zeggen.

De Moedergodin Tara

De Dooddsduivels Cittipati

Zwarte-Yidam mandala met het Levensrad

Govinda: 'Yidam Yamāntaka (is), the Slayer of Death. The meaning of this fantastic figure is as profound as it is awe-inspiring. The God of Death (*Yama*) is represented in his terrible form as a bull-headed deity, while in reality he is none other than the merciful Avalokitesvara who, in the stern form of the Lord and Judge of the Dead, holds the Mirror of Truth before deluded human beings, purifies them through the sufferings of purgatory, and finally leads them back to the path of liberation. (In the form of his double) Mañjuśrī, however, (he) embodies the transcendental knowledge that death is ultimately illusion and that those who identify themselves with the ultimate reality, the plenum-void (*śūnyatā*) of their inner centre, overcome death and are liberated from the chains of *saṃsāra*, the rounds of rebirths in the six realms of delusion.

Yidam Yamāntaka represents the double nature of man, who shares his physical nature, his instincts, drives, and passions with the animals, and his spiritual nature with the divine forces of the universe. As a physical being he is mortal, as a spiritual being he is immortal. If his intellect is combined with his animal nature, demonic forces are born, while the intellect guided by his spiritual nature produces divine qualities. Yamāntaka combines in himself the animal, the demon, and the god, the primordial power of life in its aspects of creation and destruction, and the faculty of knowledge which ripens into the liberating wisdom.

Yamāntaka, whose blackness is the colour of death and whose penis is erect, because procreation and death are inextricably bound up with each other. It is for this reason that Yama, the Lord of Death, holds the Wheel of Life in his claws.'

(‘The Way of the White Clouds’ pg. 285)

Uitleg Govinda bij deze fresco als de basale voorstelling van Yab-Yum, aangetroffen in de Bergtempel:

'The realm of (...) higher dimensions is symbolised by a celestial temple, composed of the purest and most precious materials and containing the *maṇḍala* of highest bliss and supreme realisation, in which the spiritual hierarchies are arranged in concentric steps, rising towards the centre, in which the ultimate reality becomes conscious in the union of the divine figure of Demchog ('Highest Bliss') and his consort or *Prajñā* (transcendental knowledge) in the form of Dorjé Phagmo.

With the upper pair of his twelve arms, signifying the knowledge of the twelvefold formula of Interdependent Origination, Demchog tears apart the elephant-hide of ignorance, with his four faces, shining in the colours of the four basic elements (*mahābhūta*) of the universe, he permeates and encompasses the four directions of space with the four divine qualities of love, compassion, sympathetic joy, and equanimity. Each face has three eyes, because his vision penetrates the three worlds (the world of sense-desire, the world of Pure Form, and the world of Non-Form) and the three times (past, present, and future). The colour of his body is blue, because it represents the infinity, changelessness, and all-inclusiveness of space, as well as the ultimate principle of the metaphysical 'emptiness', the Plenum Void of *Sūnyatā*.

Dorjé Phagmo's body is red, to signify her passionate devotion to the good of all beings. She has only one face, which expresses the oneness of all things, and only two arms, which signify the two aspects of truth, the ultimate and the relative. She is naked because she is free from obscuring illusions. Her legs encircle the divine body of Demchog, who holds her in close embrace, indicating their complete and inseparable union in body and spirit, the oneness of supreme bliss and wisdom.

(*'The Way of the White Clouds'* pg. 300)

Terug naar de Yab-Yum: Nooit eens omgekeerd een Godin of een Demone die hetzelfde doet met een man. Terwijl men in het Boeddhisme naast bikkhu's toch ook bikkhuni's kent, dus zowel mannelijke als vrouwelijk adepten.

Welnu Alexandra was van het laatste soort! En hoe. Een soort 'dakini' - een vrouwelijke Wijze - van een zeer uitzonderlijk type. Ook zij was niet zo behept met dat toch wel erg macho gepreoccupeerde Egocentrisme!

Ze was met name geïntrigeerd door de magie die volgens de overlevering in Tibet wordt tentoongespreid en elke beschouwende bezoeker overweldigt. Dat had ze gemeen met Aleister Crowley.

Dit zijn wat van haar bevindingen:

In *'Magic and Mystery in Tibet'* op pagina 186:
Goden, demonen, het hele universum, zijn niets anders dan een
luchtspiegeling die in de geest bestaan en eraan ontspruiten en erin
verzinken. Dat stellen de Tibetaanse mystici!

In *'Magic and Mystery in Tibet'* op pagina 188:
Niet dat de 'wonderbaarlijkheden' niet voorkomen of volledig
zinsbegoochelingen zijn. De verrassende mening van de Tibetanen is dat het
geen miraculeuze gebeurtenissen betreft. Ze zijn niet bovennatuurlijk, maar
gewone natuurlijke verschijnselen waarvan de waarneming berust op de wijze
beheersing van wetten en krachten. Ze behoren tot de traditionele geheime
kennis over psychische fenomenen. Bewust voortgebrachte fenomenen met een
voorbedacht resultaat zijn meestal het werk van een enkel persoon als een
van de zes soorten receptieve, percipiërende en sensibele wezens. Hoewel
niet altijd. Tibetanen denken deterministisch: alles wordt meervoudig
bewust of onbewust veroorzaakt; soms van dichtbij, soms van verre. Zo is
het zaadje de primaire oorzaak van het ontstaan van de plant en de aarde -
de vele substanties die daarin en rondom bestaan en de tuinman die het
zaadje bewust plant - de secundaire oorzaken. En het zaadje zelf is weer
veroorzaakt door de plant die er voorafgaand al bestond in de
vruchtdragende boom. Psychische training is dan het ontwikkelen van de
kracht als golven van energie via de concentratie van de geest die het best
door de mens wordt beheerst. (Vertaling J.M.)

EPILOOG

Govinda was er heilig van overtuigd dat hij altijd al, dus ook voor
zijn geboorte, een toegewijd Boeddhist was. Dat openbaarde zich in zijn
leven al heel vroeg. Hij benoemt als zijn voorganger de dichter Novalis
zoals de leden van het Theosofisch Genootschap dat ook plachten te doen.
Hij noemt zichzelf een 'emanatie' maar geen Tulku of Bodhisattva. Maar het
feite dat er nog steeds geen emantie van hemzelf is opgedoken, maakt zijn
vooronderstellingen wel wat zwak. Of is er voor hem een cyclus ten einde?
(Ja, hoor, zo kan die wel weer; altijd het onmogelijke gelijk van de leer!)

Ik kwam op dezelfde leeftijd als hij met het Boeddhisme in aanraking en
toeval kon het niet zijn, want ik ging op zoek. Zo kwam ik onder hypnose
terecht in Amritsar, maar ik weiger daar enige betekenis aan te hechten,
want het leverde geen enkele herinnering alleen maar een ingebeeld beeld
van iets wat ik nooit in levenden lijve had gezien. Zoals Sontag me leerde:
'Tegen elke vorm van geboorneerde en dodelijke interpretatie achteraf'.
Hooguit vind ik dit weer eens een existentiële grap die de zinnen met me
uithalen. (Hoewel het vreemde was dat ik verzeild raakte in een panorama
van die stad dat ik vele jaren later van een foto herkende. En ook dat ik
alleen mijn schoenen onder het onderste van een oranje gewaad zag uitkomen,
die ik ook weer vele jaren later herkende als de speciale slippers die
Tibetaanse lama's dragen bij ceremoniële gebeurtenissen.) Er bestaat alleen
een groot verschil in de milieus waarin wij opgroeiden, in mijn geval zwaar
Protestant-Christelijk. Ik ben echter beslist geen aanhanger van welke
religie dan ook al zie ik er de waarde van in, net als Govinda.

Ik heb me ontwikkeld tot een stedenbouwkundig historicus en bestudeer als
zodanig menige stedelijke en landelijke cultuur en publiceer daarover al
jaren op eigen houtje. Wel onderhoud ik veel contacten in de Academische
Wereld. Ik placht te reizen naar alle streken die ik bestudeer en dat heeft
mijn zeggenschap enorm vergroot. Maar inmiddels ben ik dermate lichamelijk
beperkt, dat mijn lichamelijke gesteldheid dit niet meer toelaat.
Ik beschouw alles heel prozaïsch en weiger me tot een bepaalde overtuiging
te bekennen om zo een open geest te behouden. Voor mij was het werk van
James Frazer vooral een 'eyeopener' en evenzo dat van Claude Levi-Strauss,
die het Westers ethnocentrisme in de Wetenschap doorbraken. Ik meen dit te

herkennen in de manier waarop David-Néel door Tibet reisde en daarover rapporteerde. Maar ik kan het volledig mis hebben en het verschil met Govinda is op z'n minst maar heel marginaal.

Voor degene die meer belangstelling heeft voor het onderscheid tussen Tibetaans Boeddhisme en Bön verwijs ik naar deze blog:

[Buddhism and Bön I: The religion of the gods | early Tibet](#)

Na Claude Levi-Strauss brak er in Frankrijk een nieuwe rationele religie door die mij wel hevig heeft beïnvloed, maar aan Govinda is voorbij gegaan. Die van het Staatssocialisme, met welhaast identieke rituelen en heiligenvereringen. De spiritualiteit was nu vervangen door de zogenaamde 'strijdvaardigheid' oftewel het collectieve activisme. Het sociaal en economisch denken van Marx stond daarin centraal en religie werd nu gezien als de organisatievorm voor maatschappelijke en persoonlijke disciplineren. De Academie nam het voortouw en de Politiek en de Kunst hadden het nakijken. Figuren als Althusser, Foucault, Poulantzas, Deleuze en Guattari, Baudrillard, Derrida, Virilio en postmodernist Lyotard voerden de, door de academische volgers idolaat beleden, boventoon. Ikzelf zag meer heil in het zoeken naar ideologische betekenissen die de milieuverschillen doorbraken. Want dat die verschillen er ineens niet meer toe deden was voor mij evident. Dat is nu de passie voor de 'inclusiviteit' geworden, waar toen de Frankfurter Herbert Marcuse al over schreef om zich om die reden in Californië met de Black Panthers te verbinden. Maar ik wendde me met name tot Roland Barthes om de dubbele betekenissen in kaart te brengen die achter de opzichtige cultuuruitingen schuilgaan. De Amerikaanse cultuurcriticus Susan Sontag bracht me als 'einzelliganger' op dat idee.

Ik constateer dat tegenwoordig dat etnocentrisme nog steeds hoogtij viert en een balk in het oog vormt van zowel Links als Rechts, door alles op één afvalhoop te gooien.

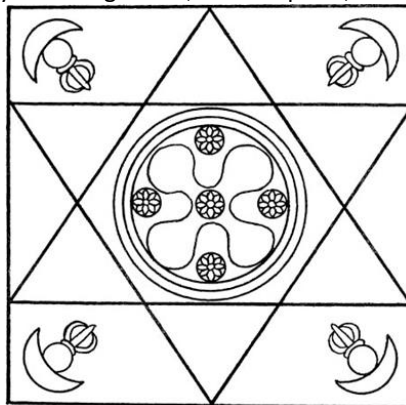
En dat is wat het verhaal van Govinda verduidelijkt als hij het lot van de Tibetaanse Cultuur te berde brengt. Nog maar tweehonderd jaar geleden waren er rond de wereld een hele samenhangende reeks van spiritueel ingestelde autarkische volkeren. Al die volkeren leverden weliswaar onderling strijd om hun bestaansgronden, maar waren vooral zelfgenoegzaam. Eerst zijn die volkeren op militaire wijze onderworpen en vervolgens geknecht tot slaven voor de religieus gemotiveerde kolonisatoren. Die kolonisatoren waren aanvankelijk vooral aanhangers van de Islam, die heel Voor- en Centraal-Azië, Noord-Afrika en Europa tot midden in Frankrijk, via de Jihad onderwierpen. Maar met opkomst van de Renaissance in Italië en het uitbreken van de Pest die voor een volledige herschikking van de politieke en culturele verhoudingen zorgden, werd het Christendom de motor voor de Wereldtransformatie. Geen enkel volk kon nog op zichzelf blijven staan en werd genoodzaakt zich voor de Westerse handelconcerns uit te sloven. Dat werd weer versneld door de Industriële Revolutie die in Engeland begon en van dat land de meest geduchte kolonisator maakte. Het sleutelwoord daarbij werd 'Infrastructuur' als middel om alles binnen handbereik te brengen voor economische 'uitbuiting' en culturele onderschikking. Zo werd Afrika opengebroken en het verre Australië tot een kolonie van verstoten bajesklanten gemaakt. (Marx beschrijft dat prachtig op het eind van Het Kapitaal, deel I, het enige stuk tekst wat hout snijdt!) En India, Indonesië en Amerika werden de plantage-gebieden die draaiden op slavenarbeid ten bate van de Kapitalistische Accumulatie en Consumptie in Europa. Alleen Rusland, Perzië, China en Japan bleven eerder buiten schot. Maar de Tweede Industriële Revolutie heeft daar op een drastische manier en pas na de Tweede Wereldoorlog verandering in gebracht. De Radio, TV, het Auto-Trein-Vliegtuig-Zeeschip-transport heeft alles via en voor de wereldhandel steeds directer als afzetgebied binnen bereik gebracht. Daar is nu een Derde Industriële Revolutie overheen gewalst: die van de

instabiele gedigitaliseerde media. En daarmee lijkt het pleit beslecht. De wereld wordt een eenheidsworst en cultuur verwordt tot folklore. Nou tabee dan, beste Dalai Lama, ook U bent nu een vermakelijke mediafiguur! En die worst wordt maar dikker, vetter en eetverslavender vorgekookt en maakt iedereen steeds meer suikerziek. De aarde is een door de eenheidsmens aangestuurd, uitdijend Materialistisch Heelal geworden. En die Aarde gaat nu onmiskenbaar uit zijn vele voegen barsten. Zo rond 2222?

Lama Govinda ging te voet naar Tsaparang door een onherbergzaam gebied. Eerst langs de Himalaya. Daarna terug over de Karakoram. Hij herontdekte de hoofdstad van het Guge-koninkrijk Dat tot 1650 het belangrijkste centrum van Tibet was geweest dat tot in Kasjmir doorliep. De komst van een enkele

Portugese missiepater Andrade - die met open armen werd ontvangen - betekende dat het land vervolgens werd binnengevallen en verwoest vanuit Kasjmir. Alleen de drie tempels bleven intact. Contact met het Westerse Christendom betekende de teloorgang van West-Tibet, terwijl het vanuit Rusland gepredikte communisme het traditionele geloof uit Tibet verjoeg, dat nu huist in vluchtelingencentra als Dharamsala. Dat documenteerde en publiceerde hij, eerst in zijn inleiding op de Tibetaanse mystiek (zie: Lama Anagarika Govinda: **Foundations of Tibetan Mysticism**; Samuel Weisner; New York 1960).

Vervolgens werden ook deze afgezonderde tempels flink vernield, maar nu worden ze in ere hersteld als toeristische attractie. Dit alles is tekenend voor deze tijd. Moderne transportmiddelen en landbouwtechnieken keren de toplaag van de Aarde om inclusief het traditionele spirituele gebruik. Niemand heeft dit kernachtiger benoemd dan de Amerikaanse filosoof van de Tegencultuur Wendell Berry. (Zie: **World-Ending Fire**; The Essential Wendell Berry, Selected and Introduced by Paul Kingsnorth; Counterpoint, Berkeley 2018.)

Mandala van het vuur-altaar

Net als Govinda stelt hij de voortbrengselen van de Moderniteit fundamenteel aan de kaak, inclusief de milieubeweging. De machtige windmolenparken en zonnepaneelvelden die men propageert schermen de aarde af van de zon en de wind en zijn zo ook een vorm van vernietigend homocentrisme. De reden die hij aangeeft is dat het erop lijkt dat het leven met respect voor de Aarde, zoals de oorspronkelijke Amerikanen dat nog aanhangen, wezenlijk onmogelijk is geworden omdat de toplaag van de Aarde allang is vernield of verwoest. Dat begon met kolonisaties vanuit Europa. En eindigt met het aanleggen van verkeerswegen die nergens op uit lopen door alles voor elkaar te ontsluiten en in cirkels van verspilling rond te tolleren. Zelfs de menselijke geest is bereikbaar gemaakt met psychotrope middelen. Maar het enige wat er is blootgelegd is dat het voortleven in feite onmogelijk is en men zich op de Dood moet voorbereiden. Voortaan massaal een heel leven lang. En dat is een onhoudbare toestand. Maar er lijkt geen weg terug.

Dezelfde Govinda heeft vanaf de zestiger jaren een interpretatie van het Boeddhisme verspreid die enorm is aangeslagen in de kosmopolitische

wereldcentra. Zijn introductie van het creatief mediteren (Lama Govinda: **Creatieve Meditatie**; Ankh-Hermes, Deventer 1987) en de erop berustende levensovertuiging die met de yogamethodiek 'mindfulness' of 'kundalini' wordt aangeleerd en getraind, helpt nu alom medewerkers van bedrijven en staatsorganen zichzelf van hun stress te verlossen. Het verlossen van de dwangneuroses van het egocentrisme is de volgende stap. Robotica en AI ontnemt ons de dwang tot werken en stelt ons in staat aan onszelf te wijden in opperste contemplatie. Ons voordeel is dat de Cyborgs en robots weliswaar lichamelijk superieur zijn maar geestelijk hooguit van een imiterende natuur, zonder ooit intuïtie te kennen, laat staan te kunnen reïncarneren. Ze kunnen hooguit de heiligheid persifleren! Zo verovert het Tibetaans Boeddhisme inmiddels de hele 'vooruitstrevende' wereldgemeenschap en vervangt het de spiritualiteit van alle vorige levensovertuigingen. Vooruitlopend op de volledige automatisering en intelligente artificialisering die de mensheid op een zijspoor zet. Het Tibetaanse Boeddhisme vormt nu net dat zijspoor! En als dan mannen net als in Tibet bij voorkeur massaal in kloostergemeenschappen die het celibaat aanhouden gaan leven en net als aldaar de zorg aan vrouwen overlaten, dan is er een kans dat via een omgekeerde - mede door Govinda gelanceerde en geïnitieerde - kolonisatie van de thuis- en werksituatie de aarde en haar bewoners van de ondergang worden gered. Want dan stopt de voortplanting. Wat dacht U van dit verrassende - Trancemoderne - perspectief! Of gaat dan de Verveling zoals bij Baudelaire ons fataal de keel uit hangen? Of dichtknijpen? '*Sail away, o sail away, the Edge of the World is near*', zo zong Thomas Rapp op '*These Things Too*' in 1969, sterk beïnvloed door het voorgaande gedachtengoed.

OM
universaliteit

MANI
unificatie

PADMA
creatieve visie

HŪM
integratie

ĀḤ
actie-synthese

OM MANI PADME
HŪM
grote mantra

(bron: Lama Anagarika Govinda: *Foundations of Tibetan Mysticism*)

Maar mijn verhaal is nog niet ten einde. Naast David-Néel en Lama Govinda is er nog een uitzonderlijk bedachtzame en ondernemende Westerling geweest die zich nadrukkelijk in het Tibetaans Boeddhisme verdiepte om er een hele levensvisie aan te ontleen die grote invloed heeft gehad. (Eh, vooral dan op mij en een paar dwarsdenkende trawanten, in navolging van onze docent Jacq Firmin Vogelaar die op Bouwkunde Delft het Heil kwam prediken. Helaas liet hij het daar niet bij maar ging naast een beetje stijf vertalen ook

waaninnig schrijven, met nadruk op 'waaninnig' in de termen van zijn duistere boek '*Raadsels van een Rund*'. Grotere invloed had evenwel Pé Hawinkels, zijn veel te vroeg overleden evenknie, die Susan Sontag als eerste vertaalde.) Daarvoor ga ik terug naar het essay dat ik ooit schreef over de [Publieke Maatstaf](#) dat begint met de stelling van Bataille – de filosoof waarop ik doel - dat het grote publiek alleen nog maar een vage herinnering heeft aan wat ooit als heilig werd beschouwd. Dat stelde hij kort na de afloop van de Tweede Wereldoorlog. Hij leefde tot 1962 en juist daarna is alles in de publieke beleving totaal veranderd. Bataille's hoogst interessante en opmerkelijke optiek verdient een herijking die verder gaat dan welke ik in dat essay voorschotel. Hiermee wil ik dit essay besluiten, ook met het (post)moderne belang van het culturele erfgoed uit Tibet als inzet.

Bataille heeft een lange weg afgelegd om bij een uitbundige fascinatie voor Tibet uit te komen. Die fascinatie is als zeer curieus te beschouwen. Eerst zwoer hij het Katholicisme van zijn antiklerikale en syfilitische vader af, toen zette hij de psychoanalyse op z'n kop, vervolgens prikte hij de categorieën van het onderscheid van het Marxisme door. Niet het onderscheid in klassen maar het ons onderscheiden van de ons omringende dieren die onze eigen natuur besproken is maatgevend, vond hij. En hoe elitairder des te hypocrieter wordt onze dierlijke aard weggemoffeld. Via yoga ontdekte hij vervolgens vlak voor de verwoestende wereldoorlog het vredelievende Boeddhisme. Via een bezinning op Nietzsche ontrafelde hij de dionysische drijfveren van onze menselijke natuur die aan Schopenhauers zwaarmoedige interpretaties van de Veda's waren ontgaan en ook aan de apollinische drijfveren van de Westerse Cultuur. In de oorlog benoemde hij de goedertierenheid van de zon die onze alle wel- en overdaad schenkt. Daar kan men vraagtekens bij stellen. Allereerst als men de Sahara in ogenschouw neemt waar de zon het leven totaal onmogelijk maakt. Maar ook in Tibet brengt de zon weinig voort, anders dan een verzengend en verblindend licht. Daar groeit zonder bewerking van het land nauwelijks een boom, alleen wat dorre grassoorten. En juist de boom als gewortelde plant met een bladerdek dat het zonlicht vangt en filtert, toont onmiskenbaar dat de zon alleen in samenhang met water de onstuimigheid van de natuur voort kan brengen. De energie van de zon vereist een voedingsbodem die overvloedig bevoeid wordt en de plant zorgt voor de verbinding tussen beide. En van een overdaad aan water is onze planeet vergeven al kunnen wij mensen daar nog niet zo mee uit de voeten, vanwege de onbeheerstheid van haar natuurkrachten. Misschien maar voorlopig. En misschien weten we gauw het eindeloze potentieel van Water aan te boren in plaats van de fossiele opslag van vergane bomen en planten eronder. De mens voegt aan het geheel de kunstmatige bewerkingen toe die tot luxueuze en overvloedige toename en verkwisting leidden. De verkwisting zoekt uitwegen in chaotische ophoping en vernieling.

Nooit is dat mooier verwoord dan in de 'Watersong' en 'Three is a Green Crown' op de ongelofelijk wonderschone poëtische LP '*The Hangman's Beautiful Daughter*' uit 1968 van de *Incredible Stringband*:¹¹

Water water see the water flow
Glancing dancing see the water flow
O wizard of changes water water water
Dark or silvery mother of life
Water water holy mystery heavens daughter
Wizard of changes, teach me the lesson of flowing

Let the cracked crystal raindrop be merged in the sea
Silent shining thoughtless free
But close your eyes to find the golden flower
And open them to see the sunshine shower
Where the flowers are free and the fishes ask
Ah what can water be

De vis vraagt wat water zou kunnen zijn: het is een binding van zuurstof door waterstof. Dat gebeurt ook in de lucht of de atmosfeer. Water wordt opgenomen en lucht wordt omgezet. Het is de overvloedige energie van de zon die daarvoor zorgt in overdaad. Maar alleen planten leven als zodanig. Dieren, zoals vissen verorberen andere vormen van leven of zelfs de

¹¹ Ik kocht deze LP ooit onmiddellijk na het uitkomen door hem vanuit Engeland te laten importeren. Ik beschouw deze plaat als de mooiste die ooit is gemaakt en ik weet dat Paul McCartney die mening met mij deelt. Het lied 'Mercy I Cry City' was aanleiding voor mij om 5 jaar later stedenbouw te gaan studeren. Hoewel: eerder al schafte ik hun voorafgaande plaat '*5000 Spirits and the Layers of the Onion*' aan. Die plaat verblufte me, zo jong als ik nog was – nog maar 18 - en is nog sprankender en de eerste cross-over plaat die Engelse folk combineert met wereldmuziek. Het aanwenden van de sitar op deze plaat is revolutionair te noemen en gaat veel verder dan wat George Harrison eerder deed op '*Revolver*'. In een ander essay benoem ik die plaat als het begin van het Tranceformalisme. En tegenwoordig draai ik die muziek van door CD's vervangen exemplaren nog steeds maandelijks. Ik krijg er maar niet genoeg van. Zoals vrienden van me ooit maandelijks of halfjaarlijks een LSD-trip plachten te nemen en ik hun begelide op de klanken van deze platen.. Het werk dat de ISB hierna afleverde en ook hun gedweep met Scientology heb ik verder nooit kunnen waarderen.

eigen vorm. Dierlijk leven is dus fundamenteel een voortleven door het sterven van ander leven en weer van zichzelf. Terwijl plant en dier tegelijkertijd ontbinden en vergaan. Het lijkt er dan op dat het Boeddhisme al het leven als plantaardig wil opvatten en dat is een misvatting, een ontkenning van de Realiteit: De Realiteit is dat elk dierlijk leven verorbert. Boeddhisme is dus fundamenteel een ontkenning van onze dierlijke aard, in plaats van een zover mogelijk afstand nemen daarvan, zoals Bataille veronderstelde!

Bataille's fascinatie met Tibet is curieus te noemen, juist vanwege diens ophemeling van het Dionysische als een tegen de stroom in roeien van het Realiteitsprincipe. Dat dient de Mens immers volgens de psychoanalyse in ogenschouw te nemen, teneinde niet ernstig gestoord te worden om wat voor reden dan ook. Natuurlijk constateert hij terecht dat de Natuur door een ongebreidelde ongeremdheid wordt gekenmerkt. Vervolgens benoemt hij de overdaad van energie die het probleem vormt van een doordachte beheerste aanwending. Juist het exces en de beteugeling daarvan is de Mens een waar struikelblok. De extra energie kan productief voor de aanwas van het organisme worden aangewend, maar evenzogoed worden verkwist. Bataille benadrukt nu dat de groei of expansie altijd aanloopt tegen grenzen die alles onmogelijk maken. De verspilling wordt dan een vorm van luxe in een vorm die kenmerkend is voor elke vorm van samenleving. Ik vat hieronder Bataille's ideeën over de economie even samen via een citaat:

According to Bataille's theory of consumption, the accursed share is that excessive and non-recuperable part of any economy which must either be spent luxuriously and knowingly without gain in the arts, in non-procreative sexuality, in spectacles and sumptuous monuments, or it is obviously destined to an outrageous and catastrophic outpouring, in the contemporary age most often in war, or in former ages as destructive and ruinous acts of giving or sacrifice, but always in a manner that threatens the prevailing system. The notion of "excess" energy is central to Bataille's thinking. Bataille's inquiry takes the superabundance of energy, beginning from the outpouring of solar energy or the surpluses produced by life's basic chemical reactions, as the norm for organisms. In other words, an organism in Bataille's general economy, unlike the rational actors of classical economy who are motivated by scarcity, normally has an "excess" of energy available to it. This extra energy can be used productively for the organism's growth or it can be lavishly expended. Bataille insists that an organism's growth or expansion always runs up against limits and becomes impossible. The wasting of this energy is "luxury". The form and role luxury assumes in a society are characteristic of that society. "The accursed share" refers to this excess, destined for waste.
(bron: Wikipedia)

En kijk nu eens rond: is het niet zo dat we in een situatie zijn aanbeland die daar hevig door wordt gekenmerkt. En niet alleen dat. Dit wordt ook van alle kanten geprobeerd te ontkennen, te verdoezelen en weg te moffelen. Maar zoiets wordt bepaald niet door het Boeddhisme beklemtoont en ook die ongebreidelheid wordt niet bepaald bewierookt. Het Boeddhisme is uitermate moreel en minimalistisch in haar benadering van de werkelijkheid. Weliswaar niet zo krampachtig als het orthodoxe Christendom, maar toch. Het gaat zo ver dat in een claim van absolute wijsheid (veelal in pacht gehouden door stokoude mannen) in navolging van de Boeddha de Spirituele Verlichting in het verschiets wordt gelegd als men die moraal nauwgezet in het oog houdt. Het karma dat daaruit voortvloeit bevordert het heil en de strenge aanbevelingen vormen een voertuig naar de breuk met de wederkerigheid van alle pijnlijke emanaties.

Maar hier was het Bataille niet om te doen. Hij zag in het Tibetaans Boeddhisme een heilzame inkapseling van het stervensproces dat onontkoombaar is, in de rijkdom van een bijzonder spirituele cultuur. Hij ziet dan het sterven ook als een exces; als een verkwisting van opgepotte vitale energie. Natuurlijk wel een waarheid als een heilige koe. Het Boeddhisme, zeker in zijn Tibetaanse variant streeft naar een perfectie die voor Bataille toch zeker een gruwel had moeten vormen. Want het ontging Bataille niet dat ons lichaam een beerput is en dat met het verloop der jaren steeds meer aan het worden is. Wel leert het Boeddhisme daar vrede mee te hebben. Het Taoïsme zou wellicht in deze voor Bataille toch een veel zinniger benadering zijn geweest. Maar ik denk het wel te begrijpen als ik bedenken dat Tibet als onmogelijk schimmenrijk tot en met de zinnen prikkelt met al haar totaal nutteloze rituelen in energieke pracht en praal.¹² Tibet is als feodaal land - door zeer bijzondere omstandigheden voorbijgegaan aan het ontstaan van het kapitalisme en het kolonialisme waarvoor het democratisch-socialisme een oplossing wilde vormen - een voorbeeld voor de principiële vorm van economie zoals Bataille zich die voortelde. Hij noemde dat de 'Algemene Economie' die hij tegenover de gangbare 'Klassieke Economie' stelde. En nota bene dat land werd na de oorlog door een socialistisch land gekoloniseerd

¹² Zie ondermeer: Bataille, Georges: **The Accursed Share, Volume I: Consumption**. New York: Zone Books, 1991; **The Accursed Share, Volume II: The History of Eroticism, Volume III: Sovereignty**. New York: Zone Books. 1993. en **l'EXPERIENCE INTERIEURE**, Editions Gallimard, Parijs, 1954

als test voor de kolonisering van de Derde Wereld.¹³ In die Derde Wereld zullen daardoor de traditionele verhoudingen ernstig verstoord worden, zonder soelaas te bieden voor de diepgaande problemen van vooral de klimaatsverandering en bovenal de explosieve bevolkingsgroei aldaar¹⁴, wat ook een vorm van onverantwoorde verkwisting is. Daarmee wijkt de Derde Wereld af van Tibet, waar deze problemen geen opgeld doen.

Al die bizarre en irrationele veelvormigheid ook in zijn bestiale verschijningsvormen in de na de dood van Bataille tot uitbarsting gekomen Popcultuur zou hem ongetwijfeld een waar genoegen zijn geweest. Want die Popcultuur lost alle verwachtingen in die Bataille in de delen II en III van zijn '**Le Part Maudit**' (in de Engelse vertaling '**The Accursed Share**') uit 1949 opwerpt. De in deel II en III gepresenteerde voorstellingen over erotiek en soevereiniteit zijn uitvoerig en subliem door Susan Sontag voor het voetlicht gebracht. In '**L'Experience Interieure**' benoemt Bataille de status van de mystiek in een Moderne Tijd waarin God is doodverklaard. Iets waar Sontag op doorborduurt. In '**De Publieke Maatstaf**' veronderstel ik dat de heiligen hiertoe door de publieke helden zijn vervangen. Iets wat volgens mij in navolging van Bataille maar beperkt houdbaar is, zeker ook in het overschrijden van grenzen van betamelijkheid. Want die helden leven wel excessief, maar niet noodzakelijk deugdzaam. Dat element van het heilige voorbeeld moet dus anders worden ingevuld.

Alles verandert onophoudelijk, zo ook die excessieve weldadigheid. En slaat ook allengs steeds om in allerlei tegendelen en loopt aan tegen fundamentele grenzen. Natuurlijk toch ook omdat we ons Zelf uiteindelijk niet in toom weten te houden en onze lusten blijven botvieren, allereerst op onze in verbeelding opgeroepen geliefden en tegenstrevers! Want tot bezinning komen willen we eigenlijk bij lange na niet. Laat staan dat we gezamenlijk de simpele en voor de hand liggende morele verplichtingen willen en kunnen aangaan, zoals die gesteld in de vijf basale richtlijnen van het Boeddhisme... en na ons dan toch maar de Zondvloed?

FOOTNOTE:

Perfection, of a kind, was what he was after,
The poetry he invented was easy to understand;
He knew human folly like the back of his hand,
He had an interest in armies and fleets;
And when he laughed, respectable senators laughed at his feet,
But when he cried the little children,
died in the streets.

¹³ Vgl.: John Powers: *The Buddha Party: How the People's Republic of China Works to Define and Control Tibetan Buddhism*; Published to Oxford Scholarship Online: October 2016

¹⁴ Dit probleem wordt alom weggemoffeld en gepareerd door de nadruk op klimaatverandering. Maar dit probleem is het werkelijk urgente wereldprobleem. Het klimaat verandert zo traag en voorlopig juist ook met gunstige effecten. Maar omdat de grondstoffen opraken willen de multinationals de wereld ertoe verplichten alvast tot transitie over te gaan, waarmee veel beter nog wat gewacht kan worden om definitief vast te stellen wat de effecten zijn op termijn. En ook om te wachten op sterk verbeterde technologieën voor de opwekking en verwerking van energie. Voorlopig is alles een slag in de lucht en meestal nog slechts de weinig ter zake doende collectieve mening van wetenschappers! Maar het probleem van de bevolkingsaanwas is juist in de Derde Wereld aantoonbaar erg nijpend en neemt met rasse schreden toe om al over 25 jaar onmogelijke situaties te laten ontstaan. Ik doel dan ook op de mogelijke sociale gevolgen als burgeroorlogen en dictatoriale ontwikkelingen. Rampen als Biafra en Bangladesh (waar ik zelf de situatie later in ogenschouw heb genomen) spreken voor zich! Het gaat hierbij om de voedselvoorziening in landen die nog geen intensieve landbouw en veeteelt kennen zoals in het Westen. Het energieverbruik is van minder belang en ook niet de productie en aanwending van luxe, maar juist wel de achterstand in industriële ontwikkeling. Het argument dat juist het rijke Westen het probleem creëert is niet geldig en zelfs bedenkelijk te noemen. Het getuigt van Westers ethnocentrisme omdat het onderscheid maakt tussen arm en rijk. Afrika en Azië zijn per definitie misschien wel rijker en welvarender dan het Westen alleen weten de banken dat niet te kapitaliseren en daar telt alleen de kapitaalwaarde. Afrika kent nog geen supermogendheid op wereldschaal! Ik ben beslist geen Tibetaans Boeddhist, maar de cultuur van Tibet acht ik vele malen rijker dan die van de kolonisator China. Dit essay en ook het essay '*Out of Africa*' wil daarvan getuigen. De eerste die dat bedacht was George Bataille en aan diens inzicht ben ik schatplichtig. En overal ter wereld hebben alle mensen zo ongeveer dezelfde voedselbehoefte - alhoewel zeer ongelijk verdeeld - waarin juist de Derde Wereld minder goed kan voorzien vanwege milieu- en productieomstandigheden.

*Tomas Rapp; **Pearls Before Swine; These Things Too**, 1969; vrij naar:
W. H. Auden, 1907 – 1973*

Onze zoon Youri demonstreert ons dat het leven nu eenmaal niet perfect kan zijn, meestentijds verre van!
Niets anders staat ons als verantwoordelijke verzorgers te doen dan nemen zoals het is, want alleen de
universele dood is perfect.

Johan Meijer, februari 2021